

Lesník

ČASOPIS ZAMESTNANCOV • LESY Slovenskej republiky, štátny podnik

2016

- I.
- II.
- III.
- IV.
- V.
- VI.
- VII.
- VIII.
- IX.
- X.
- XI.
- XII.

6

16

18

Ludia pre lesy, lesy pre ľuďí

Obsah

- 3** Editorial
- ~ Anketa
- 4** K najdôležitejším udalostiam uplynulého obdobia patrila zmena systému financovania PSL...
- 6** Nový riaditeľ OZ Semenoles
- ~ Kolektívna zmluva na rok 2016 prináša zvýšenie miezd o 2,5 %
- ~ Dá sa z nástupného platu lesníka prežiť?
- 7** Novoťské furmanské dni
- ~ Dnes niekto sedí v tieni, pretože ktosi kedysi dávno zasadil strom
- 8** Rok 2016 vyhlásila Lesnícka ochranná služba za rok lykožrúta
- ~ Keď oplôtky môžu byť aj protizákonné
- 10** Pred 60 rokmi lavína usmrtila 16 lesných robotníkov
- 11** Vysoká pec Tri vody
- ~ Pamätník palatína Jozefa
- 13** Július Barták
120. výročie narodenia
- 13** Prečo mám rád les?
Andrej Kunca
- 14** Keď Gazda strieda gazdu
- 16** Koľko vlastne máme medveďov?
- 18** Lesníci a jaskyne?
- 20** Vývoj lesného hospodárstva v Rakúsko-Uhorsku
- 22** V návale svetla
- 23** Holanova priemerka Adix
- 24** Jazvec Mišo
Pre deti
- ~ Uveríte?
- 25** Poľovnícky kaštieľ Palárikovo
Naše zariadenia
- ~ Králik na slivovici
Receptár
- 26** Jedlé drevokazné huby (2/3)
- 27** Kalendár
- ~ Erby
s nádychom lesa
- ~ Životné jubileá
- ~ Pracovné jubileá
- 28** Najexotickejšie ovocie sveta (1/3)

4

6

16

18

Lesník

časopis zamestnancov
LESY Slovenskej
republiky, štátny podnik
február 2016

Šéfredaktor:
Ing. Vlastimil Rezek (vr)

Redaktorka:
Mgr. Anna Sliacka (as)

Stáli prispievatelia:
Ing. Milan Longauer
Ing. Viliam Stockmann
Ing. Martina Velká

Foto na obálke:
Vlastimil Rezek

Adresa redakcie:
LESY SR, š. p.
Námestie SNP č. 8
975 66 Banská Bystrica
telefón: 048/43 44 278
fax: 048/43 44 191
e-mail: vlastimil.rezek@lesy.sk

„Šťěstí, co je štěstí?“ znie známa replika z českého filmu Cesta do hlubin študákovy duše. Odpoveď: „muška jenom zlatá,“ sa mi niekedy žiada nahradiť: sú to ľudia v tvojom okolí, ktorí nehľadajú odpovede na otázku, prečo niečo nejde, ale ako sa to dá.

Žiaľ, prvá cesta je ľahšia a často využívaná. O to viac si treba ceniť ľudí, ktorým nevdá práca „navyše“, a ktorí sú ochotní hľadať aj v zdánlivo stratených problémoch riešenia. Najmä títo ľudia sú schopní a ochotní posunúť fungovanie firmy dopredu. Problém je však niekedy hlbší. Okrem všeobecne úradníckych typov ľudí, ktorí sa snažia preplávať životom s čo najmenšou námahou, sú tu aj ľudia vyhorení, unavení alebo iba znechutení čimkoľvek.

Niekedy v takýchto prípadoch pomôže dovolenka, niekedy lepšie počasie a inokedy stačí povzbudenie a pochvala. To už je ale práca pre manažérov a nadriadených. Nech máme dostatok síl na povzbudenie, na pochvalu, dostatok prostriedkov na finančnú motiváciu a čím menej negatívnych úradníkov okolo nás.

Prijemné čítanie

Anketa

Igor Zboja

riaditeľ OZ Námestovo

Spracovaním kalamity Žofia sa OZ Námestovo vysporiadal s úlohami veľkej vetrovej kalamity. V nasledujúcom období je nutné vykonať všetky obranné a ochranné opatrenia v boji s podkôrným hmyzom, a tak eliminovať možnú podkôrnú kalamitu, ktorú možno očakávať aj ako dôsledok tepleho a suchého leta v roku 2015.

V pestovateľskej činnosti je potrebné urobiť a následne asanovať zbytky po ťažbe, ktoré sú v niektorých lokalitách ešte atraktívne pre podkôrný hmyz. Zároveň sa musíme vysporiadať s vyššími úlohami pri obnove lesa. Na zabezpečenie spomenutých úloh bude potrebné zabezpečiť cez dodávateľské subjekty výrazne väčší počet ľudí, ktorými v súčasnej dobe ešte nedisponujú.

Peter Mixtaj

riaditeľ OZ Rimavská Sobota

OZ Rimavská Sobota bol zasiahnutý kalamitou Žofia najviac spomedzi všetkých závodov. Boli zasiahnuté porasty na ploche 1323,61 ha. Keďže náš OZ nebol takouto kalamitou veľkého rozsahu zasiahnutý prvýkrát, všetci zamestnanci závodu si plne uvedomujú, aké úlohy nás čakajú v najbližších mesiacoch a rokoch.

Prvým krokom po vyťažení kalamitného dreva z porastov je samozrejme čistenie plôch po ťažbe. Už v roku 2014 sa nám podarilo vyčistiť 94 ha plôch z toho 32,28 ha bez nákladov v samovýrobe, v roku 2015 to bolo 353 ha z toho 25,10 ha bez nákladov. Na rok 2016 je naplánované čistenie plôch po ťažbe na 315 ha a navyše plánujeme urobiť cca 150 ha kalamitných plôch v samovýrobe bez nákladov.

Ďalšou úlohou bude zalesnenie kalamitných plôch. Počítame samozrejme aj s

Rok 2016 bude pre veľkú časť odštepných závodov štátneho podniku LESY Slovenskej republiky najmä obdobím konsolidácie lesníckej prevádzky po spracovaní kalamity Žofia. S akými zásadnými problémami sa budete musieť vyrovnávať na vašom OZ v nasledujúcom období?

prírodným zmladením zhruba na 56 % kalamitných plôch a verím, že nakoniec bude percento prirodzeného zmladenia vyššie ako očakávame. Už v roku 2015 sme však zalesnili 80 ha plôch po Žofii a v roku 2016 je plán 128 ha plôch na zalesnenie, kde prirodzené zmladenie nemožno očakávať.

Keďže sa nám v spolupráci s vedením podniku podarilo vytvoriť dostatočne veľkú rezervu na pestovateľskú činnosť, nemal by byť problém v najbližších rokoch ani so zosúladením objemu výroby, predajom drevnej hmoty a nákladov na činnosť OZ.

Vladimír Masica

riaditeľ OZ Slovenská Ľupča

Najdôležitejšou úlohou v roku 2016 je zastavenie gradácie podkôrných škodcov, ktorí dali o sebe vedieť už na jeseň, keď v porastoch, ktoré sa po spracovaní kalamity javili ako dobre asanované, sa náhle objavili stromy s opadanou kôrou a zelenou korunou. Kvalita ihličnatej hmoty zaznamenáva permanentný pokles. Ďalšia kľúčová vec je zalesnenie veľkých plôch holín, kde už je minimálna šanca na prirodzené zmladenie. Minulý rok sme mali veľké straty na zalesňovaní v dôsledku sucha a zatiaľ počasie nevedí nič dobrého ani pre rok 2016. S poklesom kvality ihličnatej hmoty úzko súvisí jej speňaženie, čo nám na optimizme nepridáva.

Štefan Zubriczký

riaditeľ OZ Rožňava

Keď som pred tridsiatimi rokmi nastúpil na náš závod, práve sa spracovávala buková vetrová kalamita... potom si dlhý čas na víchor nespomínam. V marci 2013 víchrica spustošila LS Betliar vrátane anglického parku pri kaštieli, nasledujúci

rok Žofia dorazila Betliar a oprela sa do množstva nových lokalít. Jej menšie sestry a neskutočné horúčavy za minulé leto dokončujú skazu v rozvrátených porastoch a horárom ostávajú len oči pre plač. Za najtragickejšie vnímam, že za posledné roky nedokážeme robiť nič cielavedome, len „hasíme a hasíme“. Citlivá a ekonomicky výhodná obnova je v nedohľadne, náklady pestovnej činnosti na rozsiahlych zdevastovaných plochách sa dvíhajú do neba. Napriek rôznym prevádzkovým ťažkostiam si myslím, že s úlohami sa dokážeme vysporiadať, najviac však potrebujeme pokoj od živlov - aspoň na päťročnicu - aby sa rany zahojili.

...v rozhlase dohrala pieseň, nasleduje predpoveď počasia - pán doktor Ilko hlási na zajtra búrlivý víťor...

Jozef Sedlák

riaditeľ OZ Košice

V rámci OZ Košice nám pripravila „Žofia“ nemilé prekvapenie tým, že vyznačené porasty na ťažbu v danom roku museli počkať napriek tomu, že splnili podmienky prirodzeného zmladenia, ktoré bolo treba uvoľniť a správne využiť podrastové hospodárenie.

Nenazýval by som túto kalamitu „Žofia“, čo je pekne ženské meno, ale nazývam ju „Žofisko“. „Žofisko“ v prvom odhade dokázala zničiť 113 tis. m³ drevnej hmoty, z toho 28 tis. ihličnatej a 85 tis. listnatej. Najsmutnejšie na tom je to, že vo veľkej miere sa jednalo o prebierky do 50 rokov, kde by sme o pár rokov vedeli zobrať úmyselnou ťažbou smotanu, ktorú sme sa snažili roky dopestovať, no teraz smotanu zničila (vypila) katastrofa „Žofisko“.

Postupne sme od mája 2014 do decembra 2015 na OZ Košice spracovali 242 tis. m³, dôvodom bolo niekoľko bezmenných nasledovníkov kalamity „Žofisko“,

(Dokončenie na strane 5 ➔)

V marci sa končí štvorročné funkčné obdobie súčasnej vlády. Mohli by ste zhodnotiť, čo sa podarilo dosiahnuť na Slovensku v oblasti lesníctva?

Jednou z najdôležitejších zmien z pohľadu lesníctva na Slovensku bola zmena systému financovania vyhotovenia programov starostlivosti o lesy, ktorá garantuje zvýšenie kvality v danej oblasti. Nastavil sa mechanizmus financovania vyhotovovania PSL pre nasledujúce obdobie z prostriedkov EÚ prostredníctvom PRV SR 2014–2020.

V legislatívnej oblasti bola prijatá novela zákona o lesoch. Spresnením a upravením niektorých pojmov a postupov sa odstránili nejasnosti a zjednodušila sa jeho aplikácia v praxi. Ďalej bol prijatý nový zákon o pozemkových spoločnostiach, ktorým bol podporený rozvoj neštátneho lesníckeho sektora. Novelizoval sa aj zákon o poľovníctve, ktorý v súčasnej podobe rieši hlavne zjednotenie spôsobu lovu raticovej zveri za účelom zníženia jej stavov a upravuje právne postavenie organizačných zložiek poľovníckych organizácií.

Za významné považujem aj to, že v roku 2015 sa začal a v roku 2017 bude ukončený druhý cyklus národnej inventarizácie lesov SR. Tento sa opakuje v desaťročných cykloch a realizuje ho Národné lesnícke centrum. Výstupy z inventarizácie sú významným podkladom slúžiacim k vyhodnoteniu vývoja lesov na Slovensku a ku koncepčnému rozhodovaniu o ďalšom smerovaní lesného hospodárstva.

V oblasti koncepcií a strategických dokumentov bol Vládou SR schválený Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky na obdobie rokov 2015–2020, Národný program využitia potenciálu dreva Slovenskej republiky, Akčný plán Národného programu využitia potenciálu dreva Slovenskej republiky.

Aké úlohy podľa Vás čakajú na lesníkov

K najdôležitejším udalostiam uplynulého obdobia patrila zmena systému financovania PSL a z pohľadu podniku LESY SR ocenenie Najtransparentnejšia verejná firma

Čo sa podarilo v uplynulých rokoch a pred akými výzvami stojí slovenské lesníctvo v najbližších mesiacoch sme sa opýtali ministra pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ľubomíra Jahnátka.

v nasledujúcom období? Ako by im mohla pomôcť štátna správa?

Medzi najdôležitejšie úlohy lesníkov v nasledujúcom období patrí potreba neustáleho zachovávania, zveľaďovania a ochrany lesov, ako zložky životného prostredia a zabezpečenie ekologického obhospodarovania lesov. Pre lesníkov a obhospodarovateľov lesov je dôležitou aj zmena systému financovania vyhotovovania PSL na obdobie rokov 2014–2020. Hlavnou úlohou orgánov štátnej správy je poskytovať v tejto veci pomoc pri uplatňovaní nového režimu financovania vyhotovovania PSL. Stále aktuálnou úlohou zostáva aj propagácia lesníctva a lesníkov mládeži a ostatnej širokej verejnosti. V tomto smere nám zostávajú príkladom aj ďalšie krajiny, ktoré sú súčasťou Európskej únie.

Slovensko hrá v tomto roku významnú úlohu v politickom procese Forest Europe a zároveň bude od júla predsedníckou krajinou v Rade EÚ. Aké záväzky z týchto pozícií štátu vyplývajú pre slovenských lesníkov a zároveň aké benefity môžu očakávať?

Politický proces FOREST EUROPE ovplyvňuje smerovania lesníckych a s lesum súvisiacich politík paneurópskeho regiónu. Slovenská republika, spolu so Španielskym kráľovstvom, predsedá procesu od roku 2014. Od 1. januára 2016 sa sekretariát procesu na nasledujúce obdobie štyroch rokov presunul z Madridu na Slovensko, pričom na výkon funkcií sekretariátu boli identifikovaní slovenskí lesníci. Program práce tohto politického procesu bude vychádzať z dokumentov prijatých na 7. konferencii ministrov FOREST EUROPE a Mimoriadnej konferencii ministrov, ktoré sa uskutočnili 20.–21. októbra 2015 v Madride a bude adresovať tie aktivity, ktoré majú zásadný vplyv na lesníctvo. Počas predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie pôjde hlavne o prípravu pozičných

dokumentov Európskej únie a ich presadenie na medzinárodných medzivládnych podujatiach. Na október 2016 je naplánované zasadnutie generálnych riaditeľov zodpovedných za lesné hospodárstvo v Európskej únii. Slovenská republika sa stáva centrom lesníckeho politického diania. V našej krajine bude organizovaných mnoho podujatí, ktoré slovenským lesníkom, ako aj vlastníkom a obhospodarovateľom lesa otvoria možnosti na prezentovanie svojich skúseností týkajúcich sa praktických dopadov politik na lesníctvo v našej krajine. Bude priestor pre priamu komunikáciu s expertmi z rôznych kútov Európy a Európskej únie ako aj so zástupcami organizácií, ktoré reprezentujú Európskych vlastníkov lesa, rôzne environmentálne zoskupenia a vedecko-výskumné inštitúcie. Verím, že príležitosť poukázať na naše bohaté skúsenosti týkajúce sa aktívneho prístupu pri obhospodarovaní lesa bude zo strany lesníckej verejnosti plne využitá.

V súčasnosti sme na začiatku nového sedemročného obdobia čerpania fondov EÚ. Mohli by ste porovnať predchádzajúce a nastávajúce obdobie z pohľadu prínosu eurofondov pre slovenské lesníctvo?

V období rokov 2007 – 2013 bolo do nosných lesníckych opatrení alokovaných 196 miliónov EUR s poskytnutím podpory 824 subjektom. Realizácia aktivít najmä v rámci opatrenia „Obnova potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení“ výrazným spôsobom napomohla obnove lesa na holinách vzniknutých veternou smrťou vo Vysokých Tatrách v 19. novembri 2004. Veľká časť finančných prostriedkov bola v rokoch 2007–2013 použitá na podporu činností súvisiacich so zabraňovaním zhoršovania zdravotného stavu lesov, obnovu podkôrnym hmyzom rozvrátených porastov s prevládajúcim zastúpením smreka, a tiež na sprístupnenie týchto plôch.

Môžem konštatovať, že PRV SR 2007-2013 splnil stanovené ciele v oblasti posilnenia environmentálnych funkcií lesov, trvalo udržateľného obhospodarovania lesov, udržania a zvýšenia biodiverzity a zvýšenia zamestnanosti.

Pri tvorbe návrhu lesníckych opatrení PRV SR 2014-2020 sme sa rozhodli pokračovať v podpore aktivít obsiahnutých v PRV 2007-2013. Opatrenia sú zamerané predovšetkým na obnovu lesov poškodených pôsobením škodlivých činiteľov, na zlepšenie zdravotného stavu lesov, zvýšenie ich odolnostného potenciálu, na podporu činností zvyšujúcich schopnosť lesov zadržiavať vodu, na sprístupnenie lesných pozemkov a vzdelávanie a poradenstvo pre obhospodarovateľov lesa. Alokácia finančných prostriedkov na čisto lesnícke opatrenia v PRV SR 2014-2020 je približne na rovnakej úrovni ako bola v PRV SR 2007-2013.

V novom programovacom období 2014-2020 došlo oproti programovaciemu obdobiu 2007-2013 k jednej výraznej zmene. V rámci PRV SR 2014-2020 je možné podporiť vypracovanie plánov lesného hospodárstva v plnom rozsahu jeho náležitostí tak, ako sú uvedené v zákone o lesoch. Verím, že aj PRV SR 2014-2020 výraznou mierou prispieje k dosiahnutiu jednotlivých pred lesníkmi stojacich cieľov tak, ako sú uvedené v Národnom lesníckom programe.

Rezort pôdohospodárstva usmerňuje okrem lesníctva aj spracovateľov tejto suroviny. Hoci je tu snaha o vytvorenie lesnícko-drevárskeho komplexu, názory a očakávania týchto dvoch skupín sú často protichodné. Podarilo sa za uplynulé štyri roky obrúsiť hrany týchto zdanlivo nezlúčiteľných očakávaní?

V prvom rade je potrebné si uvedomiť, že lesníci a drevári sú navzájom prepojení. Surovinu, ktorú lesníci vyťažia, drevári odkúpia a spracujú. Preto má táto spolupráca medzi lesníkmi a drevármi význam.

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky s cieľom podporiť spoločnú myšlienku lesnícko-drevárskeho komplexu v tejto súvislosti vypracovalo dva strategické materiály schválené vládou Slovenskej republiky. Národný program využitia potenciálu dreva Slovenskej republiky stanovil východiská surovinových možností pre spracovateľov dreva, na základe ktorých si spracovateľské subjekty môžu naplánovať svoje kapacity a rozvojové programy tak, aby využili všetky domáce surovinové zdroje v plnom rozsahu.

V nadväznosti na Národný program využitia potenciálu dreva Slovenskej republiky bol vypracovaný Akčný plán Národného programu využitia potenciálu dreva Slovenskej republiky na roky 2014 až 2020. Pri formulovaní jednotlivých opatrení akčného plánu sa vychádzalo z analýzy aktuálneho stavu a vývoja národných politických a spoločensko-ekonomických ukazovateľov, stavu a vývoja lesov a lesníctva na Slovensku, stavu a potrieb drevospracujúceho priemyslu

na Slovensku, pričom sa kládol dôraz na hospodársky, sociálny a ekonomický rozvoj regiónov a zvýšenie zamestnanosti.

Štátny podnik LESY Slovenskej republiky je najväčším správcom lesov na Slovensku a zároveň je jedným z najväčších štátnych podnikov. Ako hodnotíte aktivity a ekonomické výsledky štátneho podniku v uplynulých rokoch?

Začiatkom roka 2014 prešiel podnik zmenou obchodnej politiky. Nová obchodná politika podniku priniesla niekoľko zásadných zmien, ktoré majú vplyv na podpisovanie obchodných zmlúv s odberateľmi. Je to v prvom rade bezpodmienečné zabezpečenie platieb za drevo stálou zálohou, bankovou garanciou, zálohovou platbou a podobne.

Hospodárenie štátneho podniku bolo v uplynulých rokoch vyrovnané, čo umožnilo každoročne prispieť do štátneho rozpočtu osobitným odvodom zo zisku, a zároveň zabezpečiť ročný prídel do podnikových fondov, z ktorých podnik financuje ďalšie činnosti súvisiace s hospodárskou činnosťou. Štátny podnik LESY SR prispel v roku 2015 na opravy a údržbu ciest poškodených ťažbou dreva vo vlastníctve obcí a miest 72 samosprávam sumou 766.085 €, čo je takmer trojnásobne viac ako v roku 2014. Okrem tržieb z hlavnej činnosti, ktorou je predaj dreva sa na hospodárskom výsledku podieľa niekoľkými percentami z celkových príjmov aj poľovníctvo, rybárstvo či predaj sadeníc lesných aj okrasných drevín.

Je potrebné pripomenúť, že hospodárenie štátneho podniku je výrazne ovplyvnené nákladmi na usporiadanie vlastníctva štátu, plnenie povinností povinnej osoby – prinavracanie vlastníckych a užívateľských práv, správou a hospodárením v lesoch neodovzdaných, správou drobných vodných tokov a vykonávaním protipovodňových opatrení, realizáciou uznaného chovu koní a zubrov. Uvedené náklady sa pohybujú vo výške cca 5 miliónov EUR ročne.

Nezanedbateľným príspevkom podniku pre verejnosť je výstavba a údržba náučných chodníkov, cyklotrás, a tiež lesná pedagogika, ktorou podnik prináša deťom aj iným skupinám hravou formou informácie o lese a vo všeobecnosti o prírode. Nesmieme tiež zabudnúť na Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene, ktorého prevádzku podnik zabezpečuje už od roku 2008.

Veľmi motivujúce pre ďalšie smerovanie podniku je aj získanie ocenenia "najtransparentnejší podnik medzi verejnými firmami" pre rok 2015. Firmy posudzuje nezávislá organizácia Transparency International Slovensko, ktorá pozitívne hodnotila zadávanie služieb formou verejných súťaží, predaj dreva cez elektronické aukcie a dražby, certifikáciu lesov, prehľadnú personálnu politiku, prenesenie centrálnych právomocí na odštepne závody a systematickú prácu s verejnosťou.

Ďakujem za rozhovor

-vr-

(Dokončenie ankety zo strany 3)

ktorí po každom väčšom vetre pridávali m³ do kolonky kalamita. Na LS, kde sme pred kalamitou umelo zalesňovali pár ha, teraz evidujeme plochy na zalesnenie v objeme 186 ha na LS Svinica, 77 ha na LS Jasov a 99 ha na LS Stará Voda, spolu 362 ha kalamitných plôch. To sú tie najakútnejšie problémy, ktoré nás čakajú nielen v tomto roku ale aj nasledujúcich a sú pre OZ Košice dôsledkom kalamity „Žofisko“.

Dušan Ramaj
riaditeľ OZ Beňuš

V roku 2016 nás čaká predčasná obnova PSoL na LC Telgárt a LC Červená Skala na LS Červená Skala, ktorá bola najviac poškodená vetrovou kalamitou „Žofia“. Na rok 2016 sme si pôvodne naplánovali aj úmyselné ťažby/výchovné aj obnovné/ na tých LS, kde bola kalamita „Žofia“ v menšom rozsahu. Po veľmi nepriaznivom a teplom počasí v roku 2015, sa nám teraz v zimných mesiacoch objavuje vo veľkom množstve podkôrniková kalamita aj na takých miestach, na ktorých doteraz nebola. V rámci rebilicácie plánu teraz musíme od základov zmeniť ťažbu a dodávky dreva na rok 2016 s tým, že okrem prebierok do 50 rokov sme už zastavili všetky úmyselné ťažby a urychlíme spracovávanie podkôrnikovej kalamity.

Ján Vavrek
riaditeľ OZ Revúca

Lesné porasty OZ Revúca sa nachádzajú v oblasti, ktorá bola kalamitou Žofia postihnutá najviac na Slovensku. Následkom rozvrátenia porastov, vlnajšieho teplotne extrémneho leta a kvality spracovania kalamity najmä susedných neštátnych subjektov, sú zdrojom následných kalamít. Aj keď ťažbové úlohy OZ poklesli medziročne o 30 %, stále sú vyššie oproti bilancovaným o 20 %. V kalamitnom režime pokračujeme naďalej na dvoch LS. Zásadným problémom je nízka kvalita dreva, výťažnosť guľatinových sortimentov, priemerné speňaženie a medziročný – 46 % nárast pestovnej činnosti s dopadom na výsledok hospodárenia.

Nový riaditeľ OZ Semenoles

Od 16. januára došlo k zmene na poste riaditeľ odštepného závodu Semenoles Liptovský Hrádok, keď Jána Raka odchádzajúceho na zaslužný odpočinok nahradil bývalý hlavný manažér pre ekonomiku a obchod Milan Vlček.

Čo plánuje nový poverený riaditeľ v najbližšom období a čo považuje za najväčšiu výzvu pre OZ Semenoles?

OZ Semenoles v tomto roku čaká zavedenie nového počítačového softvéru Škôlkar, ktorý bude podsystemom WebLesu. Program by mal byť nasadený a vyladený v priebehu roka tak, aby plnohodnotne fungoval od januára budúceho roku. Prinesie zrýchlenie a spresnenie evidencie a zjednotenie účtovania výkonov na všetkých strediskách.

Závod sa bude musieť vyrovnáť tiež s postupným poklesom výroby sadeníc v dôsledku zníženia potrieb lesných závodov vyplývajúcich z výhľadovej obnovy a vyššieho podielu prirodzeného zmladenia.

Toto však je úloha, ktorá trvá už niekoľko rokov. Voľné plochy, ktoré takto vzniknú plánujeme využiť na založenie veľkoplošných plantáží vianočných stromčekov a semenných sadov.

Semenoles postupne zvyšuje podiel produkcie obalovaných sadeníc. Hoci sú o niečo drahšie, odberatelia ušetria náklady na opätovné zalesňovanie plôch s neujatými voľnokorennými sadenicami. Plánujeme zvýšiť podiel obalovaných sadeníc na približne štvrtinu produkcie. Predchádzať tomu samozrejme musí intenzívna komunikácia s odberateľmi.

Mohli by sme pokračovať vo vypočítavaní ďalších zámerov závodu vrátane zvyšovanie produkcie s pomocou fóliovní-

kov, ale to sú bežné prevádzkové úlohy, s ktorými sa musí vedenie OZ vyrovnáť.

Ďakujem za rozhovor

-vr-

Kolektívna zmluva na rok 2016 prináša zvýšenie miezd o 2,5 %

Zvýšenie miezd o 2,5 % a zvýšenie náhrady za prvých 10 dní práceneschopnosti z 55 na 60 % z denného vymeriavacieho základu, sú dve najdôležitejšie zmeny dohodnuté pri kolektívnom vyjednávaní pre rok 2016.

Podniková kolektívna zmluva bola dohodnutá 21.12.2015 a podpísaná 18. januára 2016. Podľa predsedu ZZV OZ DLV Jozefa Minárika bolo kolektívne vyjednávanie jedno z najnáročnejších za posledné obdobie. Z pôvodných požiadaviek najmä v platovej oblasti museli odborári zásadne upustiť, no na určitý kompromis mu-

seli pristúpiť aj zástupcovia vedenia štátneho podniku LESY Slovenskej republiky. „Dohoda nakoniec odzrkadľuje súčasné ekonomické možnosti LESOV SR a zároveň v istej miere zohľadnila aj požiadavky zamestnancov,“ dodal Jozef Minárik.

-vr-

Dá sa z nástupného platu lesníka prežiť?

Aj toto bola jedna z najemotívnejších reakcií francúzskych vysokoškolákov, ktorí navštívili aj náš podnik, aby sa oboznámili s personálnou politikou v rámci štátnych a neštátnych podnikov Slovenska. Naša krajina začína byť lákadlom nielen pre turistov, ale aj zahraničných študentov, čo sa prejavuje zvýšeným záujmom a častejšími návštevami aj štátneho podniku LESY Slovenskej republiky. S blížiacim sa predsedníctvom Slovenka v Európskej únii predpokladáme, že počet takýchto návštev bude narastať.

Po návštevách z Írska, Fínska, Indonézie, sme 4.2.2016 na pôde generálneho riaditeľstva privítali 30 návštevníkov - študentov jednej z francúzskych univerzít, ktorí sa zaujímali najmä o personálnu politiku nášho podniku. Prednáška Martina Žilku - vedúceho Odboru riadenia ľudských zdrojov vzbudila u študentov veľký záujem o informácie z oblasti personálnej agendy, vzdelanostnej štruktúry... Študenti boli prekvapení výškou plátov zamestnancov podniku a opakovane sa pýtali: „Dá sa z platu lesníka prežiť?“. Vysvetlenie našli v informáciách o priemernom platu v národnom hospodárstve Slovenskej republiky.

-as-

Novoťské furmanské dni ovládol Peter Kytaš zo Žaškova, dámy sa nestratili

Rýchlostný slalom s bremenom, začúvanie kmeňa do stanoveného priestoru a silový ťah. Tieto tri disciplíny absolvovalo v sobotu 6. februára 25 koní a ich kočišov v prihraničnej oravskej obci Novoť, kde LESY SR, Obecný úrad Novoť a Agrovex Novoť pripravili už 13. ročník Novoťských furmanských dní.

Tohtoročnú súťaž ovládol Peter Kytaš zo Žaškova. So svojím žrebcom Gaštanom síce divácky najobľúbenejšiu silovú súťaž nevyhral, ale dominoval v rýchlosti a zručnosti. Medzi mužskými kolegami sa na súťaži nestratili ani dve zástupkyne nežnejšieho pohlavia Michaela Ižipová s valachom Burkom a iba 17-ročná Zuzana Podhorská z Turčianskych Kľačian s valachom Matejom.

V rýchlostnej disciplíne museli furmani absolvovať 200 metrov dlhú trať so zapriahnutým kmeňom, pričom nemohli zhodiť žiadnu prekážku. Organizátori vzhľadom na nedostatok snehu túto súťaž pozmenili, keďže predtým súťažiaci ťahali sane, kde museli furmani naložiť guľatinu.

Úlohou v druhej disciplíne bolo tlačiť brvno na cieľ a posudzovať sa výsledný čas. Najťažšia bola silová disciplína, kde kone 12 metrov ťahali ihličnatý výrez s objemom 1,86 m³, potom k nemu pripojili ďalší s objemom 0,99 m³ a tieto takmer 3 m³ dreva museli potiahnuť ďalších 15 metrov. Medzi tými, ktorí túto úlohu zvládli, rozhodoval najrýchlejší čas, u ostatných potom vzdialenosť, na ktorú bremeno dotiahli.

Oproti očakávaniu sa nezúčastnili furmani z Poľska, no i keď tohtoročné furmanské dni v Novoti mali nižší počet súťažiacich, určite patrili výkonmi k najvďarenejším.

-vr-

Výsledky

I. rýchlostná disciplína

1. Peter Kytaš – Žaškov (žrebec Gaštan) 01:10,20
2. Peter Francúz – Oravské Veselé (valach Macek) 01:14,30
3. Ján Hlina – Zábiedovo (valach Struňo) 01:19,40

II. zručnosť

1. Peter Kytaš – Žaškov (žrebec Gaštan) 00:24,20
2. Milan Hoľa – Turčianske Kľačany (koby-la Maša) 00:33,30
3. Ján Lieskovský – Liesek (žrebec Tífax) 00:38,00

III. silová disciplína

1. Miroslav Šulava ml. – Klubina (žrebec Tarzan) 00:16,20
2. Ondrej Srník – Hričovské Podhradie (valach Elux) 00:18,50
3. Ján Lieskovský – Liesek (žrebec Tífax) 00:18,70

Dnes niekto sedí v tieni, pretože ktosi kedysi dávno zasadil strom

„História tým, že podáva správu o minulosti, umožňuje ľuďom posudzovať prítomnosť,“ tieto slová Thomasa Jeffersona platia aj pre slovenské lesníctvo. História lesníctva na území dnešného Slovenska je pomerne bohatá na osobnosti, ktoré sa do nej zapísali svojimi slovami, filozofiou a skutkami. Osobnosti, ktorých „úrodu“ žali generácie našich rodičov a budú mať aj generácie našich potomkov.

Uplynulo už 175 rokov od úmrtia jednej z nich, no výsledky zavedenia systematickej obnovy a ochrany lesov v obvode banskobystrického komorského lesného úradu, ktoré vykonávala od roku 1804, sú viditeľné dodnes. Zakladal lesné škôlky na pestovanie sadeníc v oblasti Starých Hôr a Horehronia, začal s výševom lesov z vlastných

zdrojov. Za jeho pôsobenia sa začalo spúšťať drevo rigolmi a vo väčšej miere aj so zavádzaním pílu v lesnom hospodárstve.

Každému čitateľovi nášho časopisu je z predchádzajúcich riadkov iste známe,

že opisovanou osobnosťou je **Jozef Dekret Matejovje**. Fakty nepustia. Narodil sa 12. júla 1774 v Dobroči pri Čiernom Balogu, svojim životom obohatil nielen ľudí okolo seba, ale aj históriu slovenského lesníctva a lesníctvo samotné... Zomrel 18. januára 1841 v Banskej Bystrici.

Človeka opisujú hlavne skutky. Ale akým človekom bol Jozef Dekret Matejovje, ako ho vnímali blízki ľudia a okolie? Práve to odznelo na spomienkovej slávnosti k 175. výročiu jeho úmrtia, na ktorej sa zišli zástupcovia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, zástupcovia štátneho podniku LESY Slovenskej republiky, Slovenskej lesníckej komory, predstavitelia mesta Banská Bystrica a mnohí ďalší.

-as-

Rok 2016 vyhlásila Lesnícka ochrannárska služba za rok lykožrúta

Extrémne sucho, teplo a dostatok vetrovou kalamitou oslabených porastov, sú východiskom pre výrazný rast počtu podkôrneho hmyzu v rokoch 2016 až 2018. Slovenskí lesníci sa budú musieť vyrovnáť s kalamitným premnožením lykožrúta smrekového a lykožrúta lesklého, hoci množstvá tohto hmyzu už pravdepodobne nedosiahnu hodnoty z rokov 2008 a 2009. Dôvodom je menší podiel objemu smrekovej hmoty na celkovej veternej kalamite v roku 2014 (oproti roku 2004), rýchlosť spracovania kalamity Žofia a tiež klesajúce výmery smrekových porastov. Dá sa očakávať, že lykožrútová kalamita zasiahne v nasledujúcich rokoch od jedného milióna do 1,5 milióna metrov kubických smrekového dreva ročne, vyplýva z informácií Lesníckej ochrannárskej služby prezentovaných na januárovej konferencii Aktuálne problémy v ochrane lesa.

„Už rok 2016 bude rokom lykožrúta“ hovorí Andrej Kunca z Lesníckej ochrannárskej služby (LOS). „Bezpochyby bude jeho početnosť narastať a to už v stojacich zdravých porastoch. Hlavným dôvodom ohrozenia zdravých smrekových lesov je, že zlomy a vývraty sú buď už spracované, alebo po takmer dvoch rokoch už uschli úplne a stratili svoju atraktivitu pre vývoj podkôrneho hmyzu. A tak sa generácia podkôrneho hmyzu od začiatku apríla 2016 bude rojiť a nalietavať nie na neatraktívne suché zlomy a vývraty, ale na oslabené stromy stojace v porastovej stene, na plytkej skeletnatej

pôde, na stromy na hrebeňoch s poškodenými koreňmi po ohýbaní sa v pretrvávajúcich vetroch a na stromy poškodené inými biotickými, abiotickými a antropogénnymi činiteľmi. Sucho 2015 spôsobilo, že tento scenár sa začal realizovať v podstate už koncom leta 2015 a naplno sa prejaví v priebehu roka 2016. To je ten dôvod, prečo si myslíme, že to bude rok lykožrúta. Jediné čo by nás zachránilo je studený a mokrý rok (podobne mokrý rok 2010 zastavil nárast podkôrneho hmyzu, ktorý tak nakoniec kulminoval v roku 2009), alebo spracovanie všetkých chrobačiarov do 31.3.2016“ dodáva Kunca.

Problémy s podkôrnym hmyzom očakáva LOS aj na Záhorí, kde je časť borovicových porastov oslabená podmáčaním pôdy ešte z roku 2010. Na týchto lokalitách je premnožený najmä lykožrúta vrcholcový (*Ips acuminatus*).

Z listožravého hmyzu očakáva LOS premnoženie piadiviek v okolí Topolčianok. Naopak, kalamitné premnoženie

mnišky veľkohlavej v tomto, ani v budúcom roku nehrozí. Posledná slabšia gradácia odznela v rokoch 2013 a 2014.

Pokračuje chradnutie jaseňov na ďalších lokalitách. Pri defoliácii viac ako 20-30 % je jedinou pomocou likvidácia napadnutých stromov. Nasledovný atak lykokazom jaseňovým je iba sekundárny a nie je prvotnou príčinou odumierania. Odporúčame odolné stromy v porastoch ponechávať a využiť ich ako zdroj reprodukčného materiálu (generatívneho, vegetatívneho)! V celej Európe sa budujú a obnovujú jaseňové škôlky a semenné sady z geneticky odolného materiálu, môžeme byť takto súčasťou tejto siete.

Rok 2015 bol jedným z najteplejších v histórii merania a na Slovensku aj zrážkovo deficitný. V porovnaní s dlhodobým priemerom namerali meteorológovia napríklad na Chopku teplotu o 2 °C vyššiu a v Košiciach dokonca o 2,5 °C. Vplyv extrémneho počasia LOS dokumentuje na príklade nárastu objemu dreva napadnutého podkôrnym hmyzom na severozápade Slovenska po extrémne suchom a teplom roku 2003.

Sucho a extrémne teploty v roku 2015 sa neprejavili len na Slovensku, ale aj v celej strednej a východnej a z časti aj v západnej Európe. Ak sa bude opakovať tento trend, budú vážne ohrozené najmä plytko koreniace dreviny vrátane smreka a z časti aj borovice.

-vr-

Ked' oplôtky môžu byť aj protizákonné

„Neznalosť zákona neospravedlňuje.“ Jednoduchá, zrozumiteľná a v praxi uplatňovaná veta, no nehovorí už nič o tom, aké je to zložitá, ak je tých zákonov viac, a keď na základe jedného sú ukladané povinnosti a druhý ich vykonanie obmedzuje. Navyše, ak tie povinnosti sú akoby samozrejme, logické, účinné, praxou overené. A zrazu porušenie zákona a sankcia. Takým bola aj pokuta za oplôtku na ochranu mladého lesného porastu

pred zverou. Ako sa sankcii vyhnúť? Navyše, keď stavba oplôtkov nie je samoučelná a už vôbec nie lacná záležitosť. Užívateľ, ak nie je okolnosťami prinútený, sa určite s radosťou stavbe oplôtkov vyhne.

Legislatívne východiská

Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch (zákon o lesoch)

Zákon č. 543/2002 Z. z. O ochrane prírody a krajiny (zákon o ochrane prírody)

Keďže je príspevok určený lesníkom a vlastníkom lesov nie je potrebné podrobne opisovať ustanovenia zo zákona o lesoch, podľa ktorých sa les obhospodaruje. Príspevok sa zameria na zákon o ochrane prírody.

Na otázku: „Prečo pri rozpore medzi zákonom o lesoch a zákonom o ochrane prírody, keď zákon o lesoch povinnosť ukladá a zákon o ochrane prírody ju súčasne obmedzuje má prednosť zákon

o ochrane prírody?“ dá odpoveď hneď § 1 ods. 2 zákona o ochrane prírody:

„Ak tento zákon neustanovuje inak, vzťahujú sa na ochranu zložiek životného prostredia osobitné predpisy.“, tzn., že to čo upravuje zákon o ochrane prírody, napr. oplocovanie pozemkov, je korigované, obmedzené z „pozície jednostrannej zákonnej nadradenosti“ nad ostatnými zákonmi zákonom o ochrane prírody, ak by tú istú činnosť upravoval, prikazoval aj iný zákon.

Programy starostlivosti o lesy (PSL) sú dokumentáciou ochrany prírody podľa § 54 ods. 2 písm. b), keďže sú vymenované v odseku 4, ktorý určuje dokumenty starostlivosti pod písm. d), čo je kľúčové pre hospodárenie v lesoch v chránených územiach. V § 29, v ktorom sú uvedené výnimky z podmienok ochrany chránených území a ich ochranných pásiem je ustanovené, že: „Zákaz činnosti v územiach s druhým až piatym stupňom ochrany a chránených vtáčích územiach neplatí a súhlas na činnosť v prvom až piatom stupni ochrany sa nevyžaduje, ak“ a pod písm. b): „ide o činnosti súvisiace so zabezpečením starostlivosti o chránené územie ale-

bo jeho ochranné pásmo, ktoré sa vykonávajú v súlade s dokumentáciou ochrany prírody a krajiny podľa § 54 ods. 2 písm. b)“, tzn., že sa nevyžaduje povolenie výnimky ani vydanie súhlasu na hospodárenie podľa PSL. No zákon o ochrane prírody ani túto časť nerieši priamočiaro a uvedené neplatí vždy.

Zákon o ochrane prírody je známy svojou zložitou, preto v predchádzajúcom odseku uvedený záver má svoje limity. PSL sú dokumentáciou ochrany prírody až od 1. mája 2010 na základe zákona č. 117/2010 Z. z., preto len polovica súčasných PSL spadá pod režim vyvinenia v § 29. Upravuje to § 104a, v ktorom sú uvedené prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. mája 2010. Pre hospodárenie v lesoch je rozhodujúci odsek 4: PSL vyhotovené podľa predpisov účinných do 1. mája 2010 a PSL podľa odseku 2, ktoré sa dotýkajú území patriacich do európskej sústavy chránených území, sa považujú za PSL podľa tohto zákona, ak prešli primeraným posúdením podľa § 28. V odseku 2 je uvedená: „Ustanovenia § 28 sa nepoužijú na lesné hospodárske plány, ku ktorým bol pred 1. májom 2010 vyhotovený protokol podľa osobitného predpisu.“ Z uvedeného vyplýva, že rozhodujúcim, či je PSL dokumentáciou ochrany prírody, pre ktorú sa podľa zákona o ochrane prírody nevyžaduje povolenie výnimky ani vydanie súhlasu na činnosti uvedené v PSL je dátum 1. máj 2010. Na činnosť, ktorá nie je uvedená v PSL a zákon o ochrane prírody ju obmedzuje sa vyžaduje povolenie výnimky a vydanie súhlasu vždy. O ktoré činnosti by sa mohlo jednáť:

- výstavba lesných ciest a zväznic (§ 13 ods. 2, písm. c), § 14 ods. 2 písm. a), § 15 ods. 2 písm. a);
- oplatenie pozemku za hranicami zastavaného územia obce okrem oplatenia lesnej škôlky (§ 13 ods. 2, písm. d), § 14 ods. 2 písm. a), § 15 ods. 1 písm. g);
- aplikáciu chemických látok a hnojív, najmä pesticídov, toxických látok, priemyselných hnojív a silážnych štiav pri lesohospodárskej činnosti na súvislej ploche väčšej ako 2 ha (§ 13 ods. 2, písm. h); aplikáciu chemických látok a hnojív, najmä pesticídov, toxických látok, priemyselných hnojív a silážnych štiav pri lesohospodárskej činnosti (§ 14 ods. 2 písm. c); aplikovať chemické látky a hnojivá (§ 15 ods. 1 písm. d);
- rozširovať nepôvodné druhy (§ 14 ods. 1 písm. g), § 15 ods. 1 písm. a);
- ťažiť drevnú hmotu holorubným hospodárskym spôsobom (§ 15 ods. 1 písm. b);
- umiestnenie stavby (§ 15 ods. 2 písm. c);
- ďalšie činnosti, ktoré môžu byť obmedzené na základe zákona o ochrane prírody sú uvedené vo vyhláškach, ktorými boli vyhlásené chránené vtáčie územia.

Čo sa týka zákazu pestovania nepôvodných druhov od 3. stupňa ochrany, zákon o ochrane prírody rešpektuje, že nemôže byť retroaktívny: „Zákaz pestovania nepôvodných druhov podľa § 14 ods. 1 písm. g) sa nevzťahuje na lesné porasty, ktoré boli vysadené na lesných pozemkoch k 31. decembru 2013.“ (§ 104b ods. 3).

Vo vzťahu k § 29 sú § 104a a jeho odseky 2 a 4 veľmi dôležité ustanovenia, hovoria o tom, že PSL vyhotovené pred novelou z roku 2010, nie sú automaticky dokumentáciou ochrany prírody, hospodárenie podľa nich v chránených územiach si vyžaduje všetky výnimky a súhlasy podľa zákona, t. j. vyvinenie z územej ochrany podľa § 29 písm. b) sa nedá využiť. Dokumentáciou by sa stali po posúdení podľa § 28, kým nie sú posúdené, nie sú dokumentáciou. Napriek tomu, že ustanovenie v odseku 4 je zmätočné a to v tom, že posudzovať by sa mali všetky PSL, pričom § 28 platí len v sústave NATURA 2000 (európska sústava chránených území), výklad je nasledovný: PSL rozdelíme na tie pred rokom 2010 a po roku 2010. Ak plánujeme vykonávať činnosť podľa PSL účinnom do 1. mája 2010, na ktorú sa vyžaduje súhlas, napr. vybudovanie oplôtka, požiadame orgán ochrany prírody o súhlas, ak by sa však hospodáril podľa PSL účinnom po 1. máji 2010, súhlas na oplôtok nepotrebujeme, ak je ochrana nárastov a kultúr ich oplotením v PSL uvedená. Nemusí byť priamo v každom JPRL stačí „vysvetlenie“ napr. vo všeobecnej časti PSL, že pod ochranou nárastov a kultúr sa rozumie aj ich oplatenie.

Na PSL vyhotovené po roku 2010 sa pozerá ako na dokumentáciu ochrany prírody a preto sa na činnosti uvedené v PSL výnimky a súhlasy nevyžadujú, okrem prípadov, ak by bolo potrebné realizovať činnosti, ktoré nie sú vyslovene uvedené v PSL.

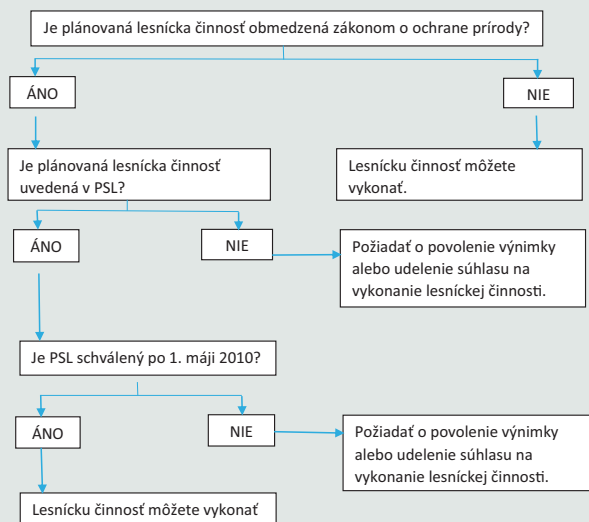
Odsek 2 § 104a je dôležitý na to, aby sa PSL účinné do 1. mája 2010 nemuseli v územiach NATURA 2000 posudzovať. V rokoch 2010 – 2014 platil § 103 ods. 8 („Súčasťou vyjadrenia orgánu ochrany prírody podľa § 9 ods. 1 písm. m) je odborné stanovisko podľa § 28 ods. 4.“ Pozn.: ustanovenie bolo zo zákona o ochrane prírody na základe zákona č. 314/2014 Z. z. vypustené.) podľa ktorého sa v tom čase vykonával skríning, ktorý bol súčasťou vyjadrenia orgánu ochrany prírody k návrhu PLS pred schválením. Dnes sa už hodnotenie nevykonáva a nerobia ho ani orgány z vlastného podnetu, ako by mohli podľa platného znenia § 28, čiže aj orgány ochrany prírody to vykladajú rovnako.

Ak je obhospodarovateľ povinný požiadať o povolenie výnimky alebo vydanie súhlasu podľa zákona o ochrane prírody,

o potrebe prípadného posúdenia podľa § 28 sa dozvie počas konania o vydanie výnimky alebo súhlasu, lebo od 1. januára 2015 na základe zákona č. 314/2014 Z. z. platí, že „Odborné stanovisko môže vydať aj ministerstvo alebo okresný úrad v sídle kraja z vlastného podnetu, ak podnet na jeho vydanie bol zistený počas konania o vydanie výnimky, súhlasu alebo vyjadrenia podľa tohto zákona.“ (§ 28 ods. 4) Uvedené ustanovenie, hlavne s ohľadom na to, že v katastri nehnuteľností zatiaľ pre mnohé pozemky chýba zápis o ich súčasnom zaradení do sústavy NATURA 2000, je jedným z mála, ktoré uľahčí dodržanie zákona o ochrane prírody.

Rozhodovací diagram:

Záver

Už pri vyhotovovaní PSL je nutné myslieť na to, aby v PSL boli uvedené všetky činnosti, na ktoré by sa pri obhospodarovaní lesa vyžadovalo povolenie výnimky alebo vydanie súhlasu, najlepšie, ak budú v PSL zadefinované slovami z ustanovení uvedených pod jednotlivými stupňami ochrany zákona o ochrane prírody, aby nevznikli zbytočné spory o tom, či činnosť uvedená v PSL je tá istá, ako vyvinená činnosť v zákone o ochrane prírody, inak hrozí pokuta.

Katarína Sujová, NLC;
Ľuboslav Mika, LESY SR

Pred 60 rokmi lavína usmrtila 16 lesných robotníkov

V nízkotatranskej Kulichovej doline, v katastri obce Dolná Lehota sa pred 60 rokmi - 8.3.1956, stala jedna z najväčších tragédií v slovenských lesoch. Zo svahov Žiarskej hole (1840 m n. m.) spadla veľká snehová lavína. Odrhnutie bolo oblúkovitého tvaru v šírke

do profilu koryta, s hĺbkou osem až desať metrov. Časť sa pohybovala vzduchom, pričom ničila lesné porasty na obidvoch stranách lavínovej dráhy v páse širokom 15-50 metrov. V čele lavíny sa vytvárala mohutná tlaková vlna. V koryte bolo uložené prav-

celej dĺžke svojej dráhy štyrikrát zalomila. Prekonaný výškový rozdiel 900 m, plocha 67,5 ha, objem strhnutého snehu 1600 tis. m³, hmotnosť 400 tis. ton. Maximálnu rýchlosť odhadli na 250 km/hod. Celkový čas pádu na pol minúty. Lesné porasty vo veku

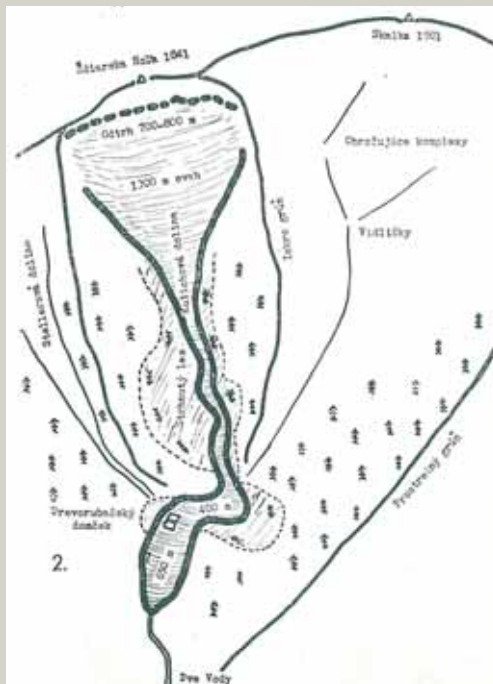
80-100 rokov boli zničené na ploche 12,5 ha so zásobou asi 3.000 m³ drevnej hmoty.

V doline Dve vody pri ústí Štellerovej doliny stála drevená ubytovňa pre lesných robotníkov. Bola postavená v roku 1948. Po zarazení čela lavíny pokračovala v ničivej sile tlaková vlna, ktorá zničila drevenú stavbu. Po pár sekundách zasypal jazyk lavíny jej zostatky aj ľudí. Koniec snehovej haldy zastal až 650 metrov pod zničenou ubikáciou. Z 19 pracovníkov, ktorí sa v tom čase zdržiavali v drevenom domčeku, zahynulo 14 lesných robotníkov a dve kuchárky. Traja sa ťažko zranili. Michala Gálka, z prednej miestnosti, vyhodila tlaková vlna až do vzdialenosti 200 metrov mimo lavínovej dráhy, čím mu vlastne zachránila život. Ťažko zranený sa do-
tackal do pozvoňnickej maš-

Dráha lavíny a zničený les

700-800 metrov. Výška snehovej vrstvy bola priemerne 2-2,5 metra. Sklon svahu na čiare odtrhnutia bol 32°. Snehová masa sa po niekoľko sto metroch vtlesnala do žľabu v Kulichovej doline, kde sa jej dráha zužovala na 30-50 metrov. Po lievikovitom zúžení sa sneh ubil do veľkých blokov s objemom 1-3 m³. Časť snehovej masy bola vtlačena

Náčrt lavínovej dráhy

depodobne najväčšie množstvo naviehatého snehu, ktorý bol lavínou strhnutý a nahromadený až do výšky 30 metrov. Čelo lavíny zastalo vo vzdialenosti asi 400 metrov nad drevorubačskou chatou. Výška snehového mantinelu tu dosiahla 15 metrov. Katastrofálny rozsah lavíny dokumentujú údaje: dĺžka lavíny 4100 m. Vplyvom terénu sa na

talte na Dvoch vodách, kde podal správu o nešťastí. Prví záchrancovia sa dostavili na miesto katastrofy pred 14. hodinou v počte asi 500 osôb. Pomocou poľovného psa lesníka Foltániho sa podarilo zachrániť ťažko zranených Jána Repku a Tomáša Frajtu. Pri záchranných prácach v ten deň našli telá šiestich obetí. Na záchranných prácach sa zúčastnilo 3717 osôb. Snehová halda bola stvrdnutá na ľad a nedali sa použiť lavínové sondy. V snehu sa museli prekopávať chodby široké 1 meter a hlboké 1 až 1,5 metra. Z chodieb sa vykonával prieskum sondami do väčších hĺbok lavíny, do bočných stien, kde bol sneh mäkkší. Celkom sa prekopalo asi 40 tis. m³ snehu v celkovej dĺžke 20 km.

Pohreb skôr nájdených obetí sa konal 12. marca 1956 na námestí v Brezne. Zúčastnilo sa ho asi 15.000 ľudí. Posledná obeť bola nájdená 18. mája 1956. Tragédii pripomína pomník, na ktorom pri jej 50. výročí odhalili pracovníci LESOV SR, š. p. spolu s vtedajším prezidentom Ivanom Gašparovičom novú pamätnú tabuľu.

Po tomto dátume už veľa lavín podľa štatistiky Strediska lavínovej prevencie, nespadlo. Boli len tri. Posledná tragická udalosť sa stala v tejto lokalite 16.3.2013. Dvojica skialpinistov spustila vo Vajskovskej doline lavínu, ktorá ich zasypala. Podarilo sa im zo snehu vyhrabať. Jeden z nich však zraneniam v nemocnici podľahol.

Milan Longauer

Záchranné práce v lavínisku

Vysoká pec Tri vody

35.

LESY Slovenskej republiky, š. p.
Externá expozícia Lesníckeho skanzenu
976 55 katastrálne územie Ľubietová
okres Banská Bystrica
(N 48° 43' 33" E 19°30' 13")

www.lesy.sk

Pamätník palatína Jozefa

20.

LESY Slovenskej republiky, štátny podnik
OZ Liptovský Hrádok
032 33 Kráľová Lehota
okres Liptovský Mikuláš
(N 49°1' 17,3" E 19°47' 38,3")

www.lesy.sk

Vysoká pec Tri vody

vznikla pre potreby spracovania železnej rudy z lokality za Veprom – Červená jama pri obci Osrbľie. V roku 1795 ju začal stavať súkromný podnik Ťažiarstvo Tri vody, ktorý založili

banskobystrickí meštania. Palivo do tejto pece (drevené uhlie) sa vyrábalo z dreva okolitých lesov. Dúchadlo poháňala sila vody horských potokov z dolín Hámorná a Prostredná. Vysoká pec produkovala surové železo, ktorého časť putovala do erárnych hrončianskych zlievarní a menšia časť sa používala na odlievanie liatinových výrobkov do foriem priamo z pece. V roku 1835 podnik odkúpil spišský podnikateľ Daniel Prihradný a podnik, bane i železná huta sa stali súčasťou železiarskeho komplexu Tri vody–Bujakovo.

V roku 1846 sa vyrobilo vo vysokej peci 483 ton surového železa a 201 ton liatiny. V rokoch 1867 až 1868 celý komplex zmodernizovali, prestavali na vyššiu kapacitu a doplnili výkonnejším valcovým dúchadlom. V dôsledku hlbokej hospodárskej krízy v Uhorsku bola v nej roku 1872 zastavená výroba. Vysoká pec na Troch vodách postupne chátrala a menila sa na ruinu. V roku 1974 ju čiastočne zrekonštruovali a vyhlásili za národnú kultúrnu pamiatku. Železiarne v roku 1882 vyhoreli

a neskôr boli ich zvyšky pri výstavbe úzkokolajnej železnice odstránené. Časť pece sa našťastie zachovala a jej 8,5 m vysoký plášť zakonzervovali. Neskôr bol v roku 1974 zrekonštruovaný a tvoria externú expozíciu Významného lesnícke miesta Lesnícky skanzen vyhláseného 14.07.2012.

Pamätník palatína Jozefa

postavilo hrádocké komorské panstvo na pamiatku pobytu arcikniežata Jozefa Habsburského, uhorského palatína (1796-1748). Ten ako vnuk cisárovnej Márie Terézie, brat cisára Františka Jozefa a tiež korunný princ, poľoval

29.8.1804 v lesoch okolo Čierneho Váhu, výsadnom poľovnom revíri uhorských kráľov. Celková výška vápencového pamätného stĺpu je 3,5 m. Na stenách stĺpu rozmerov 1,25 x 0,6 m sú vytesané latinské texty orientované v smere svetových strán. Striešku stĺpa tvorí z kameňa vytesaný ohník.

Preložené a doplnené texty znejú: Severne umiestnený text: „Vysoko urodzený pán gróf Ján Szapáry, hlavný dvorný prefekt

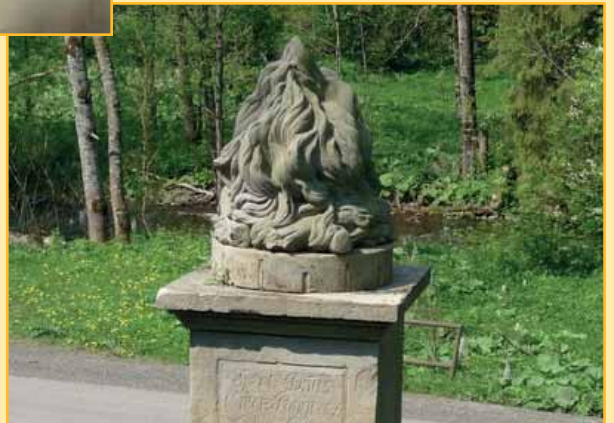

Jeho Výsosti. Vysoko urodzený pán gróf Štefan Illesházy, veľčítý hlavný župan slouvného komitátu, Stolice Liptovskej a Trenčianskej. Nápis na južnej strane: Osvietený pán gróf Nadasd, komorník Jeho Výsosti. Osvietený pán gróf Végh, krajský komisariálny riaditeľ Uhorska.“ Nápis na východnej strane: „Urodzený pán Imrich Pongrácz, námestný podžupan slouvnnej Stolice Liptovskej. Urodzený pán Anton

Smreczáni, riadny slúžnodvorský slouvnnej Stolice Liptovskej.“ Na západ (od cesty): „Jeho Výsosti kniežatu Jozefovi, palatínovi Uhorska na pamiatku jeho návštevy tu na Hoškove 28.8.1804 postavila s úctou Uhorská kráľovská dvorná komora.“

Pamätník bol zrekonštruovaný a vyhlásený za významné lesnícke miesto 14.05.2009.

Július Barták 120. výročie narodenia významného lesníckeho činiteľa

Je príznačné, ako sa niekto stane významnou lesníckou osobnosťou bez toho, aby absolvoval lesnícke štúdium. Príkladom takejto skutočnosti je práve Július Barták.

Významný lesnícky historik, archivár, dlhoročný vedúci účtovný pracovník lesných riaditeľstiev na Slovensku, zakladateľ Pôdohospodárskeho archívu na Slovensku sa narodil 23.3.1896 v Banskej Bystrici. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, ale v roku 1910 bol z neho vylúčený. Druhý pokus na Vyššej obchodnej škole v Banskej Bystrici mu tiež nevyšiel. Matúritnú skúšku zložil až ako vojak na Obchodnej akadémii v Budapešti (1916).

Do roku 1916 vystriedal viaceru robotníckych zamestnaní, v roku 1916 narukoval. Po skončení vojenskej služby od 15.10.1917 pracoval v administratívnej a účtárskej službe u štátnych lesov v Banskej Bystrici. Od roku 1919 spravoval archív a knižnicu Riaditeľstva štátnych lesov v Banskej Bystrici. V roku 1932 prechádza ako hlavný účtovník do Liptovského Hrádku na Riaditeľstvo štátnych lesov a majetkov. Od roku 1939 pracuje na solivarskom Riaditeľstve štátnych lesov a majetkov ako účtovný tajomník, od roku 1941 ako účtovný riaditeľ. V roku 1945 pracoval krátko v Oravskom Podzámku.

Od roku 1946 prešiel na Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy do Bratislavy, kde sa stal vedúcim kultúrne – historického oddelenia, z ktorého vznikol neskôr Pôdohospodársky archív s ôsmymi pobočkami na Slovensku. Bol jeho zakladateľom i riaditeľom od roku 1948 až do zániku Pôdohospodárskeho archívu v roku 1955, kedy odchádza do dôchodku. Počas práce v Pôdohospodárskom archíve zachránil zo svojej pozície riaditeľa niekoľko komunistami prenasledovaných osôb tým, že im poskytol zamestnanie a zázemie. Markantným príkladom je profesionálny osud významného lesníka Ing. Tibora Blattného, nad ktorým držal ochrannú ruku počas jeho pôsobenia v pobočke Pôdohospodárskeho archívu v Rimavskej Sobote.

Je veľkou Bartákovou zásluhou, že počas existencie Pôdohospodárskeho archívu, tento sústredil a zachránil do svojich fondov podstatu na Slovensku sa nachádzajúcich lesníckych archívov, najmä z významných veľkostatkov, ktoré boli v tomto čase likvidované spolu so svojimi písomnosťami. Veľké úsilie vynaložil i pri zriaďovaní Lesníckeho a drevárskeho múzea vo Zvolene. Július Barták spolu s Ing. Andrejom Kavujlakom položili na Slovensku základy nielen štúdia slovenskej lesníckej histórie, ale i hospodárskych dejín Slovenska. Svoje veľké plány v oblasti muzeálnej i historickej lesníckej činnosti nestihol naplniť, zomrel 1.4.1959 v Bratislave predčasne ako 63-ročný.

Hlavnou náplňou historickej práce Júliusa Bartáka bola oblasť bývalého hrádockého a banskobystrického riaditeľstva štátnych lesov. Banskobystrické, baníctvom a hutníctvom vyčerpané lesné hospodárstvo a potom ozdravujúce snahy známeho lesníka J. D. Matejovie mu dali podnet na spracovanie historického diela „Z minulosti štátneho lesného hospodárstva v okolí Banskej Bystrice a Starých Hôr“ (1929). Bolo to prvé dielo zaoberajúce sa dejinami lesného hospodárstva u nás, v jazyku slovenskom. V roku 1937 uverejňuje v Lesníckej práci „Príspevok k starším dejinám lesov na Slovensku“ a v zborníku Matice slovenskej štúdiu „Z dejín siedmych banských miest na južnom Slovensku“. Pozoruhodná je i jeho práca v Lesníckej práci v roku 1931 „Otázka osamostatnenia lesníctva od baníctva na strednom Slovensku v roku 1871“. V roku 1942 Lesnícka a drevárska ústredňa v Bratislave vydáva jeho obsiahlu historickú štúdiu „Vývin lesníckeho školstva na Slovensku v rámci lesohospodárskych pomerov“.

Zachránil pre štúdium lesníckej a poľnohospodárskej histórie veľmi hodnotný materiál. Ako uznávaný historik zastával v rokoch 1948-1950 funkciu predsedu Slovenskej historickej spoločnosti.

Viliam Stockmann

Prečo mám rád les?

Andrej Kunca

Lesnícka ochranná služba
Banská Štiavnica

Les je pre mňa tajuplný, záhadný „organizmus“, ktorý si žije svojím životom a ja sa v ňom cítim len ako návštevník. Mám ho rád, lebo nič odo mňa nechce, nechá ma prejsť sa pomedzi stromy a poobzeráť sa po živote v ňom. Profesionálne ma zaujímajú huby, ale nie tie na jedenie,

skôr tie „škaredé“. Poznávať ich význam pre les, je pre mňa ako poodhaliť jedno z tajomstiev lesa. Obdivujem lesníkov, ktorí dokážu ten les preniesť k ľuďom, do domovov. Lesníci rozumejú lesu (ako včelár včelám, kynológ psom), usmerňujú ho, aby sa v konečnom dôsledku ľuďom žilo lepšie. Les a lesníci patria k sebe. A ja by som chcel, aby sa tí lesníci mohli občas oprieť o „detailistu“, aby vedeli, že v tomto smere idú po správnom chodníčku. Je dobré, že tie lesy sú a že sú tu pre ľudí.

Andrej Kunca

Keď Gazda strieda gazdu

„Choďte sa pozrieť do Moravan. Upravená správa, lesnícke povinnosti v poriadku a veľa, veľa drobností pre verejnosť, ktorým sa tamojší lesníci venujú!“ Asi takto znela prvá informácia, ktorá dorazila do redakcie od jedného z našich bývalých kolegov. Zvedavosť zvíťazila, a tak sme sa začiatkom februára ocitli pred ospevovanou lesnou správou.

Chýry o lesníkoch a správcovi, ktorí si nájdu čas aj na zveladenie svojho okolia neklamali. Zrekonštruovaná správa, nová strecha, no najmä upravené okolie s miniarborétom, náučnou tabuľou so vzorkami drevín, altánky a veľké množstvo iných drobností vrátane brezového škriatka pred dverami, zaujmú každého návštevníka. Pred vchodom nás už očakávajú dvaja gazdovia. Prvý, bývalý správca Vladimír Turan, ktorý je dnes už na zaslúženom dôchodku, sa stal gazdom pod vplyvom okolností dobrovoľne. A výsledky jeho „gazdovania“ za 25 rokov strávených na pozícii správcu Lesnej správy Moravy sú viditeľné všade. Druhý Gazda je Martin a po svojom predchodcovi prevzal správu približne pred rokom.

„Nie je to jednoduchá správa,“ hovorí súčasný vedúci LS Moravy nad Váhom Martin Gazda, Z jedného konca na druhý je to vzdušnou čiarou takmer 50 kilometrov. Katastrálne územie 65.000 ha, výmera obhospodarovateľných pozemkov 9688 ha na troch pohoriach a stretávajú sa tu tri kraje – Trenčín, Nitra, Trnava a spolu sedem okresov. „Robil som už aj na lesnej správe v Dehticiach, tá bola väčšia,

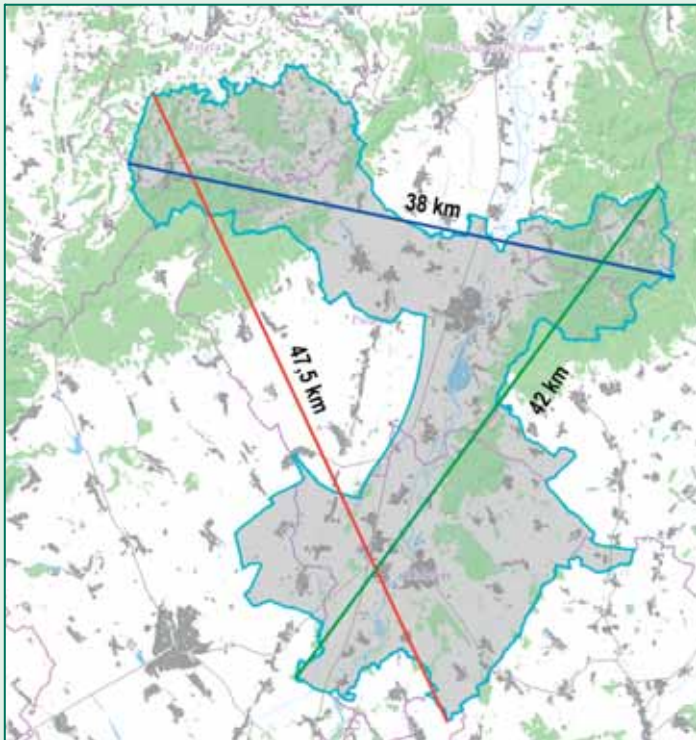
položartom Gazda. Našťastie sa Vladimírovi Turanovi podarilo v uplynulých rokoch vybudovať kolektív ľudí, ktorí si vzorne plnia svoje prevádzkové úlohy a vedia urobiť aj niečo navyše. „Jednou

vzájomne na LO viacero lesníkov a oplatiť sa,“ hovorí Turan.

Lesníci vedia urobiť veľa vecí, len ich k tomu treba doviest. Budovu a okolie lesnej správy sa mu podarilo doviest do súčasného stavu postupne v priebehu rokov. Napríklad strechu opravovali postupne na etapy, podľa toho, ako sa podarilo zohnať peniaze na materiál. Väčšinu prístreškov, studničiek či tabúl si vybudovali svojpomocne. O pozornosť obyvateľov Moravan ale tiež turistov podľa Turana nikdy nemali núdzu. Okrem žiakov základnej školy sa na lesnej správe zastavia napríklad aj tí, čo idú na autobus a majú chvíľku času. „Práca s verejnosťou je veľmi dôležitá a zaujať napríklad deti, to je umenie. Ja som neznášal, keď bolo počuť iba to, že lesníci vyhánajú ľudí z hôr,“ spomína Turan. „Sám som nikdy nedal nikomu žiadnu pokutu. Skôr som sa snažil vždy veci vysvetľovať,“ hovorí Turan.

O tom, že sa moravanským lesníkom podarilo urobiť niečo pre verejnosť aj mimo lesnej správy sme sa mali možnosť presvedčiť priamo v teréne. Prvou zastavkou je začiatok 5,3 kilometra dlhého Lesníckeho náučného chodníka Moravy. Okrem tradičnej tabule označujúcej začiatok chodníka tu návštevníci nájdu aj prístrešok, lavičky, vláčik pre deti, ukážky drevín, ale napríklad aj náučnú tabuľu s vyobrazenými hubami. Praktická pomôc-

no táto je ťažšia. V rámci správy evidujeme napríklad 34 hospodárskych drevín, s ktorými sa zaoberajú naši lesníci. Je to tak veľká správa, až tak veľká, že sa jej mapa nezmesť na jednu stenu,“ hovorí

z podmienok, aby mal lesník na svoj lesný obvod dostatok času, je to, aby býval tam, kde pracuje. Vymenil som

ka pre začínajúcich hubárov. Iba vodný mlyn na tunajšom potôčiku sa už nekrúti, veľká voda ho poškodila.

O niekoľko kilometrov sa krátko zastavujeme pri pekne upravenom zastrešenom prameni s vymurovaným prístupom, náučnou tabuľou a lavičkou. Je to vraj obľúbené miesto najmä cykloturistov. Ďalej sa presúvame po lesnej ceste a narážame na križovatke na ďalší prístrešok s lavicami a stolom. Tentokrát je v jeho blízkosti náučná tabuľa s vyobrazením vtákov Slovenska. Škoda len, že nikde nie je aspoň stručný odkaz, „pripravili pre vás LESY Slovenskej republiky.“ Tento problém však majú LESY SR vo viacerých kútoch Slovenska. „Skúsime s tým niečo urobiť centrálné z generálneho riaditeľstva,“ sľubujeme si vzájomne a pokračujeme v ceste.

lesníka, ktorý slúžil na panstve grófa Alfréda Zedtwitza. Nechceme konkurovať Čiernemu Balogu, no nie každý má možnosť zapáliť sviečku na tomto pietnom mieste. Mali sme tu viacero úmrtí lesníkov a lesných robotníkov, tak sme sa rozhodli pre tento variant. Ľudia sa sem vracajú, zapalujú sviečky, kladú vence...

Napriek tomu, že veľkú časť roboty odvedú lesníci tunajšej lesnej správy, nejaké peniaze si takéto aktivity mimo lesnej prevádzky predsa len vyžadujú. Z akých prostriedkov financovali v Moravoch podobné aktivity, keď z prostriedkov GR peniaze neboli? „Všelijakých. Niečo dal závod, niečo sme zohnali normálne na čierno,“ smeje sa Turan. „Na tabuľu sme dali drevo stolárovi, altánok či mreža je z likvidovanej DMS, tabuľu

sme mali aj náhradnú pripravenú na náučný chodník. Keď sa nás z podniku pýtali koľko to stálo, tak som im odpovedal, že toľko, koľko ste nám dali peňazí.“

A čo najviac trápi súčasného správcu? „Je to verejné obstarávanie a cestná sieť. Ťažbové či pestovné činnosti už nesúťažime, vlastne iba hľadáme niekoho, kto by to za tie peniaze urobil.“ V minulom roku takto hľadali dodávateľa pestebných prác a v tomto roku sa musia vyrovať s nezaujmom vysúťažených firiem o ťažbu. Napriek týmto komplikáciám je Gazda so svojou správou spokojný. Komplikácie vo výrobe nahradí rozmanitosť prírody, lesa a možnosti, ktoré táto druhová skladba drevín lesníkom prináša. Moravy sú známe kvalitnými drevinami, ktoré pravidelne oceňujú preberači na aukciách cenných sortimentov na sklade v Piešťanoch.

A čo ďalej? Bude správa fungovať pod vedením nového Gazdu rovnako ako za starého správcu? „Po Vladovi je to dobré. Ľudia sú zvyknutí robiť aj niečo navyše. Na druhej strane latka je vysoko nastavená.“

LS Moravy:

Vedúci LS - Martin Gazda, pestovateľ - Marián Imriška, ťažbár - Peter Štefanec

Lesníci - Jozef Jakubička, Ľuboš Tlstovič, Igor Drgonec, Emil Bujna, Martin Svetlák, Marián Minarovský, Jozef Cepka, Martin Varga, Igor Murín, Patrik Suchý.

LS Moravy bola v roku 2014 hodnotená v časti „úroveň obhospodarovania lesa“ priemerným percom 97,01 %.

-vr-

Koľko vlastne máme medved'ov?

Opýtali sme sa prof. Ing. Ladislava Pauleho, PhD.

Pán profesor, na konferencii, ktorá sa konala vo Zvolene 25.–26.11.2015, pod názvom Ochrana a manažment veľkých šeliem na Slovensku, boli po prvýkrát zverejnené výsledky výskumu. Boli ste vedúcim realizačného tímu a garantom projektu, ktorý trval dva roky a ktorého cieľom bolo s použitím genetických analýz neinváznych vzoriek trusu a ostatného biologického materiálu odhadnúť veľkosť populácie medveda hnedého na Slovensku. Splnil tento výskum očakávania? Ako by ste v skratke zhodnotili jeho prínos?

Úvodom musím vyzdvihnúť úlohu Štátnej ochrany prírody SR, ktorá tento rozsiahly projekt koordinovala. Uskutočnilo sa to vďaka nemalému finančnému príspevku z prostriedkov Operačného programu Životné prostredie a etapa „Vypracovanie komplexnej štúdie odhadu početnosti populácie medveda hnedého (*Ursus arctos*) neinvázivnou metódou rozboru DNA zo vzoriek trusu“, na riešení ktorej sme sa podieľali bola len jednou časťou tohto rozsiahleho projektu.

Projekt bol riešený od augusta 2013 do konca júla 2015, pričom posledné analýzy sme uskutočnili v jesenných mesiacoch roku 2015. Projekt bol mimoriadne náročný na logistiku, pretože sme chceli zahrnúť celé Slovensko, a to tak západokarpatskú ako aj východokarpatskú populáciu (Poloniny). Pre takto rozsiahly projekt, vyžadujúci zber vzoriek trusu v relatívne krátkom období sme nutne potrebovali spoluprácu s ľuďmi, ktorí sa pohybovali v teréne t. j. lesníkmi, poľovníkmi, pracovníkmi ŠOP SR a dobrovoľníkmi. Bez ich spolupráce by sa takýto projekt nedal uskutočniť. Všetkým, ktorí priložili ruku k dielu by sme sa chceli poďakovať. Žiaľ, nie všetci to správne pochopili a mnohé poľovné združenia zostali na mape „nevybodkované“.

Napriek tomu, že výskumný tím mal z riešenia predchádzajúcich výskumných projektov skúsenosti s výskumom genetickej diverzity šeliem (medveda a vlka) a to aj pomocou neinvázivných analýz DNA z trusu, táto úloha bola svojím rozsahom väčšia a z logistického hľadiska náročnejšia než všetky predchádzajúce projekty. Vo veľmi krátkom období bolo potrebné pripraviť skúmvky na zber, naplniť ich konzervačným roztokom, roz distribuovať na poľovné združenia a lesné správy.

Po dvoch sezónach zberu (2013 a 2014) sme ukončili terénne práce a v roku

2015 laboratórne práce, vyhodnotenie a matematické modelovanie. Som presvedčený, že projekt splnil svoj cieľ. Všetky údaje, ktoré sme získali sú georeferencované, to znamená, že vieme aj kde boli jednotlivé medvede zachytené a okrem odhadu veľkosti populácie je možné odvodiť aj informácie o hustote populácie v jednotlivých častiach Slovenska, ako aj ďalšie údaje o pohlavnej štruktúre populácie medved'ov. Po prvý raz sme získali vedecky podložený odhad veľkosti populácie medveda na Slovensku a predpokladám, že sa skončia diskusie, či je na Slovensku 500 alebo 2000 medved'ov.

Pre získanie informácií o veľkosti populácie medved'ov na Slovensku ste použili genetické analýzy neinvázivných vzoriek trusu a ostatného biologického materiálu

Metóda CMR je založená na predpoklade, že s narastajúcim počtom vzoriek narastá aj počet zachytených medved'ov, ale taktiež počet opakovane zachytených medved'ov. Metódou matematického modelovania je možné urobiť odhad početnosti a vypočítať aj interval spoľahlivosti. Po zverejnení výsledkov som počul niekoľko názorov, že pri lepšom zbere vzoriek v niektorých oblastiach by bolo ešte oveľa viac medved'ov. Pri zvýšení počtu vzoriek by sa nemusel podstatne zmeniť bodový odhad počtu medved'ov, ale iste by sa zmenšil interval spoľahlivosti t. j. zvýšila sa presnosť.

Z celkového počtu bolo 2813 vzoriek trusu, 98 vzoriek chlpov a 66 vzoriek tkanív z usmrtených jedincov (uložených a z dopravných nehôd). Kvalita vzoriek bola premenlivá. Úspech izolácie DNA 45–65 %. Celkom v dvoch sezónach bolo dobrých 1834 vzoriek. Koľko tzv. medvedích stromov ste využili? Stačili tieto množstvá na čo najobjektívnejšie vyhodnotenie populácie medveda hnedého?

Medvedica z Poľany s mláďaťom. Foto: Tibor Pataky

– chlpov. Genotypy vzoriek trusu boli základom na zistenie unikátnych genotypov, ale následne boli ešte vykonané simulácie pre CMR (Capture – Mark – Recapture) analýzu. Nakoľko je podľa Vás presná táto metóda?

CMR metóda je dnes štandardnou metódou používanou v populačnej ekológii a v Európe bola pre odhad veľkosti populácie medved'ov úspešne použitá v Škandinávii, Slovinsku, Chorvátsku, mimo Európy v Kanade, USA a v mnohých ďalších krajinách. Jej predpokladom je získanie biologických vzoriek pre izoláciu DNA a genotypovanie v relatívne krátkom čase a naviac v uzavretej oblasti bez migrácie nových jedincov. Prvá podmienka bola splnená v dvoch sezónach a druhá podmienka bola splnená, pretože západné Karpaty sú najzápadnejším výskytom medveda v Karpatskom oblúku bez prítomnosti jedincov zo susedných krajín.

Celkový počet vzoriek bol výsledkom práce viac než 600 zberačov. Iste by som bol spokojnejší, ak by sa nám podarilo nazbierať 3000 vzoriek počas jednej sezóny. Viacerí zberači si iste pamätajú na veľmi suchú jeseň v roku 2013, kedy sa trus ťažko hľadal a rýchle obschol. To bola jedna z príčin, prečo bola aj pomerne nízka úspešnosť izolácie DNA. Použitie pascí na zber chlpov sme urobili pokusom v roku 2014 v niektorých lesných správach a škoda, že sme túto metódu ako alternatívnu nepoužili už v prvom roku zberu vzoriek. Medvede reagujú na bukovy decht veľmi pohoťovo a v priebehu prvej noci sa už obtierali o strom a zanechávali nám vzorky srsti pre izoláciu DNA a genotypovanie.

Počet vzoriek, ktoré sme získali, postačil na odhad veľkosti populácie 1256 ± 233 jedincov. Ako som už uviedol vyššie, pri zvýšení počtu vzoriek by sa nemusel podstatne zmeniť bodový odhad počtu medved'ov, ale iste by sa zmenšil interval spoľahlivosti, t. j. zvýšila sa presnosť.

Podľa Vašich vyjadrení nie je ani tak dôležité množstvo zistenej populácie medveda hnedého, ako jeho populačná hustota.

O 2 roky neskôršie s výsledkom jej medvedej lásky. Foto: Tibor Pataky

strany pohoria na druhú stranu, ale pôjde aj o migrácie na oveľa väčšie vzdialenosti. Uviedol by som prípad medveda lwa, ktorý sa vybral z Vysokých Tatier do Maďarska, odtiaľ do Bieszczad, potom na Ukrajinu a naspäť do Bieszczad a to všetko za 5 mesiacov (viď článok P. Lenku v Našom poľovníctve 1/2016). My sme zistili migráciu dvoch jedincov zo stredného Slovenska do Polonín.

Ako vidíte ďalšie využitie Vášho výskumu do budúcnosti?

Pôjde predovšetkým o využitie všetkých výsledkov a informácií v Programe starostlivosti o medveda hnedého, ktorý pripravila Štátna ochrana prírody SR so skupinou expertov.

Ďalej výsledky budú slúžiť ako počítané informácie pre modelovanie rastu veľkosti populácie medveda v budúcom období. Získali sme informácie nielen o počte, ale aj o pohlavnej štruktúre, ktorá nám ho-

Odber vzoriek chlpov

vorí, že pomer samcov a samic je 1:1,37, t. j. môžeme očakávať väčšie prírastky mláďat, než by tomu bolo pri pomere pohlavia 1:1. Pre modelovanie rastu populácie budú potrebné ešte ďalšie informácie o počtoch mláďat a následnej mortalite.

Ďakujem za rozhovor.

Milan Longauer

Našich čitateľov však zaujíma hlavne to dlho očakávané číslo.

Celková výmera poľovních združení, ktoré nahlásili pre Poľovnícku štatistiku prítomnosť medvedov je približne 1227 tisíc ha. Ak by sme náš odhad predelili touto výmerou, dostali by sme približne jedného

medveda na jedno pohorie napr. Veľká Fatra a koncentráciou medvedov v Turci počas dozrievania kukurice sú značné. Práve migrácie medvedov za potravou a ich následné koncentrácie sú príčinou častých stretov s poľnohospodármi, turistami a miestnym obyvateľstvom.

Odber vzoriek trusu

Medveď pri odbere chlpov

medveda na 1000 ha. Iste uznáte, že toto číslo nemá veľkú výpovednú hodnotu.

Pre detailné analýzy potrebujeme ešte trochu času, aby sme mohli hovoriť o populačných hustotách, resp. koncentráciách medvedov počas zberu vzoriek v jednotlivých oblastiach Slovenska. Rozdiely medzi populačnou hustotou vzťah-

Jedným z výsledkov nášho výskumu je aj pomerne veľká migrácia jedincov v rámci jednotlivých geografických celkov (pohorí) ale aj medzi nimi. Skutočnosť, že medvede migrujú sme vedeli, ale nikto nepredpokladal, že dokážu migrovať na tak veľké vzdialenosti. Až výskum telemetrie nám otvoril oči, že sa nejedná len o migráciu z jednej

LESY Slovenskej republiky, štátny podnik
Lesnícke a drevárske múzeum Zvolen
Vás pozýva na výstavu

etudy
Z DREVA XVII.
DREVENÝ BYTOVÝ DOPLNOK

11. február - 1. apríl 2016 vo výstavných priestoroch na Nám. SNP 23/35

Otvorené pondelok - piatok od 9.00 do 17.00 h.

Lesníci a jaskyne?

Toto pozastavenie sa nad jaskyňami by malo byť voľným pokračovaním článku V temných hĺbinách zeme, rozhovoru redaktora Milana Longauera s Mariánom Jagerčíkom, pracovníkom LESOV SR, š. p. významným slovenským jaskyniarom, členom vedenia Slovenskej speleologickej spoločnosti. Jeho cieľom je priblížiť čitateľom základné informácie o kraze, jaskyniach a speleológii. Lesníci totiž môžu významnou mierou pomôcť jaskyniarom pri ich aktivitách súvisiacich s prieskumom podzemia.

U nás je evidovaných v tzv. Národnej databáze jaskýň, vedenej v centrálnej evidencii v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši, viac ako 7 000 jaskýň so sumárnou dĺžkou preskúmaných a zameraných chodieb 424 kilometrov. Ich praktickému prieskumu sa venujú členovia Slovenskej speleologickej spoločnosti. Podstatná časť týchto lokalít je vytvorená v krasových horninách (vápencoch a dolomitoch) rozpustných vodou, ktoré pokrývajú 2 700 km² územia Slovenska. Ide azda o najcennejšie časti Slovenska, kde sa snúbi bralný reliéf s jedinečnou flórou, faunou a s podzemnými tajomstvami. Podľa odhadov rožňavských jaskyniarov je v Slovenskom kraze objavených iba okolo 2 % podzemných priestorov. Ak by sme to hrubými počtami preniesli na slovenské pomery, tak v útrobách našich hôr sa skrýva pred nami úctyhodných 20 000 kilometrov podzemných priestorov! Samozrejme, ide iba o číslo získané matematicky, ale jaskyniari vedia, že pred nimi sa reálne skrývajú mnohé stovky neobjavených kilometrov podzemných priestorov. Ročne na Slovensku pribudne okolo 5 km objavených a zdokumentovaných priestorov, ktoré sú výsledkom systematickej činnosti amatérskych jaskyniarov. Každý objav je jedinečný a približne raz za desať rokov sa objaví veľká jaskyňa. Poslednou bola v r. 2004 gigantická jaskyňa Mesačný tieň v Bielovodskej doline vo Vysokých Tat-

Teplý vzduch roztápa snehovú pokrývku, foto P. Holúbek

rách, ktorej všetky priestory dodnes nie sú preskúmané. Azda práve teraz prichádza čas na zmenu tabuliek slovenských jaskýň.

Ako sa jaskyňa dá objaviť?

Podstatná časť vchodov do jaskýň je dnes už samozrejme známa. Časy z 19. storočia, keď veľké otvory, ako napríklad Dobšinská ľadová jaskyňa či 100 metrov hlboká priepasť Zvonica pri Plešivci, boli nepreskúmané, sa už minuli. No v speleológii neplatí úmera veľký vchod – veľká jaskyňa. Práve naopak, niektoré významné jaskyne majú nenápadné otvory na povrch. O tom by vedel dlho rozprávať objaviteľ Demänovskej jaskyne slobody Alois Král, ktorý sa v roku 1921 prelazil cez úzky ponorový otvor riečky Demänovky so silným prúdením vzduchu do majestátneho labyrintu chodieb a siení. Tie každoročne navštívia desiatitisíce návštevníkov Nízkych Tatier. Podobne aj Ján Majko v roku 1926 objavil cez úzku priepasť mystickú Domicu, úžasnú jaskyňu, známu nástennými kresbami a nálezkami z prehistorickej doby. Oboch prieskumníkov viedol k objavu prievan, najspoločnejšie indikujúci podzemné priestory. Ide o známy komínový efekt, keď medzi otvormi v rôznych nadmorských výškach vane prievan. Veľký znalec prievanov bol Petr Hipman, jaskyniar pôsobiaci celý život na Krakovej holi, vápencovej kóte medzi Jánskou a Demänovskou dolinou, kde je vytvorená najhlbšia a najdlhšia slovenská jaskyňa. Tento rodák z Prahy, mimochodom učiteľ M. Jagerčíka, podrobne vedecky opísal tento efekt a jeho skúsenosti využívajú všetci slovenskí jaskyniari. V čom spočíva? Teplota v jaskyni sa odvíja od dlhoročnej priemernej teploty okolia. Napríklad v jaskyniach pri Plaveckom Podhradí v Malých Karpatoch ide o 9 °C, stredohorské lokality Veľkej Fatry, Strážovských vrchov či Slovenského raja majú 6 °C a vysokohorské tatranské jaskyne majú iba okolo 2 °C. Výnimku tvoria ľadové jaskyne so špecifickou klímou, ktorých je u nás evidovaných okolo 100. Najnižšie položená je Silická ľadnica v Slovenskom kraze. V každom bežnom jaskynnóm systéme je vytvorené stabilné klimatické pásmo, kde sa teplota počas celého roku nemení a predstavuje dlhoročný teplotný priemer. Vplyvom vonkajšieho počasia sa menia podmienky pre prúdenie vzduchu. V zime, keď teplota klesá pod bod mrazu, teplý vzduch vychádza na povrch. Veľký rozdiel teplôt, prevyšujúci aj 20 °C, spôsobuje, že tieto vchody do jaskyne sú zďaleka viditeľné podľa kúdolov pary pripomínajúcich dym. Napríklad podľa jazykovedcov má známa maďarská jaskyňa názov Baradla podľa toho, že v zime z nej vystupovala para a miestni obyvatelia sa inšpirovali pri pôvodne slovanskom pomenovaní týmto prírodným úkazom. Spodný vchod do jaskyne v zimnom období nasá-

va studený vzduch. Jeho postupným otepľovaním vzniká priestor pre odoberanie vlhkosti z okolitého prostredia a spodné vchody do jaskyne bývajú tak vysušené, že sa tu až práši. Tento efekt sa prejavuje v podzemí v každej jaskyni inak a závisí od veľkosti vchodu a chodieb, ale možno povedať, že jaskyne premrzajú až do 100 metrov od vchodu. V lete sa prievan otočí a zo spodného vchodu vyteká ťažký studený vzduch, ktorý cítiť pri zemi ďaleko od vchodu do podzemia. Lesníci pohybujúci sa v každom ročnom období vedia o týchto meteorologických anomáliách. Od tohto poznatku k objavu podzemných priestorov je možnože iba malý krôčik, stačí o tomto jave upovedomiť jaskyniarov. Tí môžu zhodnotiť situáciu a začať na týchto miestach s prácami vedúcimi k ob-

Výstup teplého vzduchu z jaskyne prenikne aj cez metrovú vrstvu snehu, foto P. Holúbek

javu, napríklad odstraňovaním sutiny, rozširovaním úzkeho vchodu do podzemia či znížením hladiny podzemných vôd.

Ako príklad pozoruhodného objavu môžeme uviesť záhadu jaskyne Zápoľná v masíve Kozích chrbtov v katastrálnom území obce Východná. Po I. svetovej vojne sa v kaňone nad Svarinóm plánovala postaviť na Čiernom Váhu vodná elektrárňa. Počas geologického výskumu - pri vŕtaní sondy sa v stráni Zápoľná prepadol vrták v hĺbke iba niečo viac ako meter do kaverny. Dozorujúci geológ prikázal dostať sa do tohto priestoru. Objavila sa priepasť s hĺbkou 16 metrov s mimoriadne silným prievanom. V letnom období tu vyfukoval studený vzduch. Tento objav viedol k poznaniu, že oblasť je silno skrasovatená a prezieravo viedol k zastaveniu projektu, pretože voda by z priehrady určite cez krasové kanály unikla. V roku 1996 sme na dne tejto priepasti prenikli ďalej a objavili 2 kilometre členitých a komplikovaných priestorov. V ďalšom prieskume nás zastavila obťažnosť jaskynných priestorov, blato, závaly, vysoké komíny, členitý reliéf a vodné prekážky. Hľadali sme na

povrchu v zimnom období výdych teplého vzduchu, no 500-600 metrov od otvoru do podzemia sme ho nenašli. Podotýkam, že jaskyňa je vytvorená na ploche asi 100 x 110 metrov, takže táto oblasť skrýva ešte mnohé kilometre chodieb. Horný vchod samozrejme existuje a teoreticky môže jaskyňa pokračovať až do 8 kilometrov vzdialeného Važca. Ak by to bola skutočnosť, išlo by o jednu z najväčších slovenských jaskýň! Druhý vchod treba len nájsť a speleologicky zhodnotiť. Sú to však mnohé kilometre štvorcové, ktoré treba podrobne preskúmať, čo nie je v silách malého kolektívu. Určite však žije niekto, kto tento výdych teplého vzduchu pozná a vedel by nás k nemu doviesť. No ako nájsť tohto človeka?

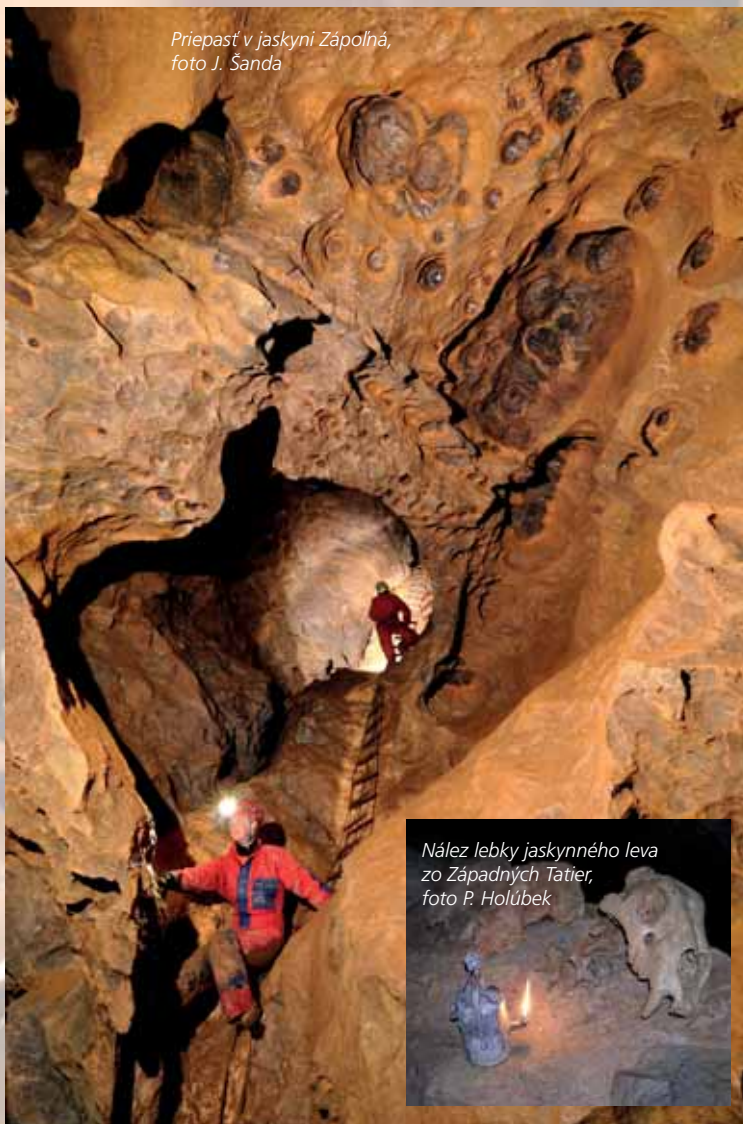
Dobry príklad spolupráce jaskyniarov s lesníkmi je z Čierneho Váhu. Dlhé roky sme mali informácie o existencii priepasti na Velkom Boku (1727 m n. m.), dominantnej kóty medzi Malužinskou dolinou a Ipolťou. Povrchové terénne pochôdzky po veľkom území nevedli k cieľu. Až rozhovor s pánom Jurajom Šulkom (1932) z Heľpy, ktorý dlhé roky pracoval ako lesný robotník v tejto oblasti a ako dieťa tu cez II. svetovú vojnu pásol voly, viedol k nájdeniu zaujímavej lokality, ktorá môže byť kľúčom k objavu odvodňovania vysokohorskej krasovej planiny. Bez pomoci pracovníkov lesnej správy Čierny Váh by sme tu azda doteraz blúdili bez výsledku.

O jednej veľkej záhade na Prednom Choči nás v roku 1993 informoval Augustín Zuskin, horár na dôchodku z Likavky. Podľa jeho rozprávania začiatkom 70. rokov si v zimnom období počas silných mrazov všimol stĺp dymu ďaleko v horách. Myslel si, že ide o lesný požiar a pripravil sa tam. Po príchode na miesto našiel iba skalnú sutinu, z ktorej vystupoval teplý vlhký vzduch, ktorý z diaľky vyzeral ako biely dym. Odvtedy sa už tento úkaz nikdy nezopakoval. Je teda zrejmé, že aj v masíve Choča sú pod zemou vytvorené priestory, ktoré zložito komunikujú s povrchom. V ceste prúdeniu vzduchu môže brániť napr. jazero, ktoré iba občas vysychá.

Po celom Slovensku sú známe legendy o kačkách, ktoré preplávali popod zem, prepadaných vozoch či rozprávania o zbojníckych pokladoch ukrytých pod zemou, ktoré môžu mať reálny základ. Aj týmito záhadami sa dnes zaoberajú slovenskí speleológovia. Pred rokmi tak na základe podnetu pracovníka Štátnych le-

sov A. Kukuču z Trstia pri Pružine objavili medzi vrchmi Ostrá Kačka a Hrubá Kačka v Strážovských vrchoch krasovú priepasť Kortmanku s krásnou kvapľovou výzdobou.

Osobitnú kapitolu v speleológii tvoria jaskyne, ktoré sú vytvorené v nekrasových horninách. Sú to napríklad lávové horniny alebo územie budované pieskovicami. Vo Vihorlate je napríklad známa lokalita, ktorá vznikla vyvetraním stromu zaliateho lávou. Oravské, kysucké, levočské alebo východoslovenské pieskovicové pohoria určite ešte skrývajú nejedno tajomstvo. Jaskyne tu nemajú krasovú logiku,

Priepasť v jaskyni Zápolná,
foto J. Šanda

Nález lebky jaskynného leva
zo Západných Tatier,
foto P. Holúbek

pretože vznikajú gravitačnými pohybmi a majú puklinový charakter. V susednom Poľsku, kde je málo krasových terénov, sa mnohí jaskyniari venujú prieskumu takýchto jaskýň. Najdlhšie známe lokality tu dosahujú dĺžku niekoľko stoviek metrov. U nás napríklad aj v Bukovských vrchoch na hraniciach s Ukrajinou je veľký potenciál na ich výskyt.

Čo je to speleológia?

Zjednodušene by sa dalo povedať, že všetko, čo je medzi dobrodružnými chlapčenskými výpravami so sviečkami do podzemia a vedeckou konferenciou, kde

sa prezentujú najnovšie vedecké výsledky z výskumu jaskýň. Speleológia je však predovšetkým vzťah medzi tmavým, tak trochu tajomným podzemím a človekom hľadajúcim odpovede na mnohé otázky. Praktických prieskumníkov lákajú priebiehy chodieb, smery vodných tokov a možnosť odkrytia nových priestorov, geografov a geológov vznik jaskyne v súvislosti s vývojom povrchu a geologickou stavbou, klimatológov trápia otázky zašifrované napríklad v jaskynnej výplni. V jaskyniach treba rátať aj s podnikavcami, ktorých zaujíma zisk zo sprístupnených jaskýň. Sú aj romantici túžiaci po samote v podzemí, hľadači adrenalínu, fotografi, hudobní skladatelia alebo básnici, ktorých inšpiruje mystický tmavý svet. Tento výpočet samozrejme nemôže byť úplný, ale jedno je zrejme. Jaskyne so svojím nádychom tajomna vzbudzovali záujem človeka už od jeho prvých krokov po svete a tento pretrval až po dnešné dni. V minulosti boli jedným z útočísk ľudskej civilizácie a dnes sú to miesta, kde možno nájsť únik pred výdobytkami tej istej civilizácie. Často sa hľadajú paralely medzi speleológiou a horolezectvom. Je však viac toho, čo tieto na prvý pohľad podobné aktivity rozdeľuje, ako spája. V horolezectve sa totiž hľadajú tie najťažšie cesty na vrchol a naopak v jaskyniarstve cesty najľahšie, pretože odľahlé miesto v jaskyni alebo dno priepasti neznamena koniec, ale môže to byť len odrazový mostík k ďalším, neznámym priestorom. Pociť, keď jaskyniar prehrabe zával, vyčerpá sifón alebo prekoná úžinu a vstúpi do priestorov, kde pred ním nik nebol, sa nedá opísať. Azda sa to dá prirovnať k udalosti, keď starí moreplavci plaviaci sa celé týždne na drevených koráboch po neznámych moriach pocíli dlho očakávaný výkrik „zem na obzore“.

V závere tohto článku by som chcel vyzvať pracovníkov LESOV SR aby ak nadobudnú presvedčenie, že nadabli na niečo zaujímavé, kontaktovali niekoho z 800-člennej základne Slovenskej speleologickej spoločnosti (www.sss.sk). Touto cestou by som sa chcel poďakovať všetkým poľovníkom a lesníkom, ktorí nám pomáhajú svojimi vedomosťami a detailnou znalosťou terénu pri praktickom jaskyniarskom výskume.

Peter Holúbek, Liptovské Beharovce,
predseda Slovenskej
speleologickej spoločnosti

Vývoj lesného hospodárstva v Rakúsko-Uhorsku

Obdobie Rakúsko-Uhorského vyrovnania (13. časť)

Gróf Edmund Zichy – direktor Oravského komposesorátu

Gróf Edmund Zichy bol zvolený za direktora Oravského komposesorátu 15.11.1862. Bola to pre panstvo mimoriadne šťastná voľba. Počas jeho riaditeľovania sa na panstve udiali veľmi závažné a pre hospodárenie veľmi prospešné zmeny. Okrem pozdvižnutia úrovne lesníckej činnosti na Orave sa venoval aj kultúrnemu a spoločenskému pozdvižnutiu panstva. Po rekonštrukcii Oravského hradu, tento sprístupnil založením múzea v roku 1868. Bol to gróf Zichy, kto povolal v roku 1864 na Oravu lesmajstra Wiliama Rowlanda a ten sa vzápätí pričínal o veľké povznesenie lesného hospodárstva v rámci Oravského komposesorátu.

Gazdovský a horársky spolok v Trenčíne

Roku 1864 založili v Trenčíne Gazdovský a horársky spolok Trenčianskej stolice. Spolok mal sedem sekcií, z ktorých šiesta bola banícka a lesnícka. Predsedom sa stal podžupan Pavol Madočáni, ďalším predsedom od roku 1871 bol gróf Gustáv Konigsegg, predtým predseda Uhorského lesníckeho spolku. Rokovacou rečou bola maďarčina a slovenčina. Spolok jestvoval do roku 1921.

Vznik Krajinského lesníckeho spolku

Uhorský lesnícky spolok bol definitívne ovládnutý maďarskými členmi v roku 1866, kedy sa podarilo Adolfovi Divaldovi a Karolovi Wagnerovi presvedčiť Alberta Bedóa, aby prevzal jeho vedenie a súčasne bol premenovaný na Krajinský lesnícky spolok. V roku 1867 bol natrvalo presídlený z Prešporku do Budapešti. Premenený bývalý Uhorský lesnícky spolok bol založený roku 1851. Spolok založil a vydával prvý lesnícky časopis „Lesnícke listy“, ktorý vychádza dodnes. Tento Krajinský lesnícky spolok značne ovplyvňoval lesnícku politiku štátu. Za česť si považoval byť jeho členom každý lesník a významnejší majiteľ lesa. Spolok vypisoval literárne súťaže, spravoval desať základní, podával vláde návrhy v lesnej politike, organizoval výročné členské schôdze s náučnou exkurziou do lesa. Vo verejnosti požíval spolok veľkú autoritu, dvíhal sebavedomie lesníkov a hrdosť na lesnícku povolanie. Príslovečná bola kolegialita medzi uhorskými lesníkmi, mladší sa podrobovali hierarchii starších. Tento zvyk si prinášali z bankoštianickej akadémie.

Rakúsko-Uhorské vyrovnanie a lesné hospodárstvo

Uhorská revolúcia v roku 1848, hoci potlačená, zanechala v spoločnosti a medzi uhorskými stavmi, uhorskou šľachtou, nenaplnenú túžbu po národnostnom vyrovnaní. Habsburský dvor bol neustále pod tlakom týchto požiadaviek, až napokon v roku 1867 po dlhých rokovaniach s uhorskými predstaviteľmi a uhorskou šľachtou dospeli k rozhodnutiu vyrovnáť sa s týmito požiadavkami. Tento spoločenský a politický zvrät v monarchii, známy pod názvom dualizmus, Rakúsko-

pevnú pozíciu aj v pridruženom priemysle. Šľachta si naďalej podržala svoju hospodársku silu a vplývala na politickú moc v krajine. Toto všetko vplývalo na ďalší rozvoj lesného hospodárstva v monarchii. Vznikom Rakúsko-Uhorska vzniká nová situácia aj v lesnom hospodárstve, vznikajú nové riadiace štruktúry, nové politicko-správne administratívne zložky, ktorých súčasťou sa stáva aj štátna starostlivosť o lesy v Uhorsku a z toho plynúci nový tok financovania a štátno-politickej lesníckej hierarchie.

Obdobie trvania Rakúsko-Uhorska (51 rokov) nebolo až také dlhé obdobie, aby počas neho nastala podstatná výmena odbornej lesníckej generácie, lesníckej legislatívnej politiky i lesníckej vedy.

Rakúsko-Uhorský dualizmus prenesený do praxe znamenal radikálne osamostatnenie sa Uhorska vo všetkých politických, spoločenských i vedeckých oblastiach, okrem financií a zahraničnej politiky. Ak to špecifikujeme na lesníctvo a lesné hospodárstvo, zmena priniesla vznik Ministerstva financií, ktoré riadilo lesné hospodárstvo, vrátane lesníckeho vysokého školstva a jemu neskoršie pridruženému počiatočného lesníckeho výskumu. Nemožno s istotou tvrdiť, že to bola zmena pre lesné hospodárstvo prospešná. Ako vieme, rakúske lesné hospodárstvo i rakúske vysoké lesnícke školstvo bolo na podstatne vyššom stupni vývoja ako uhorské. Dokonca uhorské lesníctvo nemalo spočiatku ani lesnícku maďarskú odbornú terminológiu, ktorá bola dovtedy výlučne nemecká. To bol aj dôvod, prečo vzápätí po Rakúsko-Uhorskom vyrovnaní vydali Karol Wagner s Adolom Divaldom lesnícky Terminologický nemecko-maďarský slovník. Rovnako Lesnícky odbor na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, ktorý obrazne zvečera do rána, prešiel z nemeckých prednášok na maďarské, mal spočiatku veľké problémy s vyučovacou odbornou terminológiou. Uhorské kráľovské lesné úrady tiež mali celú pracovnú agendu, vrátane lesníckych máp, pozemkových kníh v jazyku nemeckom, a len s obtiažami sa adaptovali na maďarský jazyk, ktorý bol síce všeobecne používaný a známy, ale postrádajúci odbornú lesnícku terminológiu.

Rakúsko-Uhorské vyrovnanie a Banská a lesnícka akadémia

Významnou udalosťou v dejinách Banskej a lesníckej akadémie sa stalo Ra-

Pôvodné sídlo Krajinského lesníckeho spolku v Budapešti

-Uhorské vyrovnanie, splodili nový štátny útvar, ktorý dostal aj nový názov Rakúsko-Uhorsko.

Tým končí doterajšie postavenie Uhorska v Rakúskej monarchii a nastáva značná samostatnosť v novom štátnom útvere. Premietne sa to aj do postavenia lesného hospodárstva, lesných vrcholných riadiacich orgánov i jeho štruktúry.

Napriek tomu ostáva Uhorsko agrárnou krajinou so slabo sa vyvíjajúcim priemyslom, s výraznými prvkami feudalizmu a absolutizmu. Bývalým feudálom, šľachticom, zostali naďalej tituly a spoločenské výsady, hospodársky sa však premenili na kapitalistických veľkostatkárov, ktorí mali

kúsko-Uhorské vyrovnanie v roku 1867. Pozrime sa ako túto významnú udalosť popisuje v podmienkach Akadémie a vo svojej publikácii prof. Vadas - Vikolínsky (1896): „Po vyhlásení maďarskej ústavy a po ustanovení uhorskej vlády, Rada slobodného kráľovského mesta Banskej Štiavnice 10. marca 1867 pozvala profesorský zbor Akadémie a poslucháčov na slávnostné bohoslužby na znak vďakyvzdania. Aké nadšenie mohlo vládnuť u tých, čo už dávno očakávali oslobodenie od jarma nemeckého poriadku a ktorí zo srdca si priali rozvoj maďarskej lesníckej akadémie“. Samozrejme, musíme to chápať z hľadiska vyznania maďarského profesora (bez ohľadu na jeho slovenský pôvod).

Banská a lesnícka akadémia v Banskej Štiavnici mala, podobne ako iné vzdelávacie inštitúcie toho obdobia v rámci habsburskej monarchie, rôzne etapy svojho vývoja. Každá táto etapa bola charakteristická pre rozvoj akadémie a súčasne bola reprezentovaná silnou pedagogickou osobnosťou. Jednou z nich bol vedúci profesor na Lesníckom odbore Banskej a lesníckej akadémie v období Rakúsko-Uhorského vyrovnania Karol Wagner (1830-1879). Wagner do učebného plánu zakomponoval súčasnú úroveň vedy a výuky na lesníckom ústave v Mariabrunne, ďalej požadoval rozšíriť učiteľské miesta na dve miesta riadnych profesorov, dve miesta pomocných profesorov a jedno miesto asistenta. Súčasne sa schválil rýchly prechod vyučovacieho jazyka nemeckého na maďarský tak, že poslucháčom, ktorí jazyk maďarský neovládajú, budú môcť doprednášať ešte školský rok 1867-1868 dosluhujúci učiteľia v jazyku nemeckom.

Radikálnej Wagnerovej požiadavke možno ďakovať, že Ministerstvo financií výnosom zo dňa 2. októbra 1867 pod č. j. 45594, pri príležitosti dočasného schválenia organizačného štatútu, vymenovalo za riadneho profesora a súčasne Wagnerovho zástupcu Jakuba Lázára, za pomocných profesorov Ludovíta Feketeho, Žigmunda Nikela (od r. 1881 s pomaďarčeným priezviskom Szécsi) a asistenta Eugena Belházyho.

Prvýkrát v histórii má takto Lesnícky odbor profesorský zbor. Týmto prvýkrát v dejinách Lesníckeho odboru vzniká na

Wagner Karol

Banskej a lesníckej akadémii plnohodnotná lesnícka katedra. Vedením katedry bol poverený skúsený Karol Wagner.

Vidíme, že vplyv Wagnera na samotné Ministerstvo financií bol veľký a v každom ohľade pre Banskú a lesnícku akadémiu životodarný. V rokoch 1872-1879 Karol Wagner, ako špičkový lesnícky odborník pôsobil na Ministerstve financií v Budapešti, kde získal hodnosť hlavného maďarského kráľovského radcu vo funkcii vedúceho lesníckeho odboru. Na ministerstve pripravil okrem iného vydanie prvého súborného lesného zákona v roku 1879 a pričínal sa o ustanovenie prvých riaditeľstiev štátnych lesov nezávislých na banskej správe.

Wagnerove obdobie na Lesníckom odbore Banskej akadémie možno z hľadiska národnostného, etnického hodnotiť ako diskutabilné a avšak jeho prínos pre Akadémiu z hľadiska lesníckeho, pedagogického je nesporne určujúci, veľmi významný a dominantný. Napriek jeho pomerne krátkodobému účinkovaniu na Akadémii, zanechal v jej histórii nezmatateľné a možno povedať významné stopy, ktoré mali podstatný vplyv na jej ďalší rozvoj.

Pálffyovské panstvo s novou organizáciou lesníctva

Od roku 1861 bol pri Riaditeľstve malackého panstva zriadený Inžiniersky úrad, ktorý mal inžiniera, inžiniera adjunkta a dvoch praktikantov. Utvorenie tejto zložky súviselo s veľkými majetko-právnymi a hospodárskymi úpravami. Začali sa vypracovávať hospodárske plány podľa vzoru panstiev v Rakúsku na základe lesného zákona z roku 1852. Táto zložka bola predchodcom neskoršej taxácie na veľkostatkoch.

Od roku 1868 malo panstvo novú organizáciu lesníctva, ktorá trvala s malými zmenami až do rozpadnutia veľkostatku po prvej pozemkovej reforme. V ústredí lesného úradu boli lesmajster, adjunkt, zvermajster a kočiš.

Lesných správ – revírov bolo desať: Malacky, Gajary, Jakubov, Karlov dvor, Kuchyňa, Pernek, Rohožník, Vajary (v Rohožníku), Sološnica a Mikulášov. Okrem toho bol poľný poľovný revír, drevosklad v Rohožníku a píly v Rakárni, Plaveckom Podhradí a Paulsteine.

Zákon č. 53/1871 o segregácii pasienkov a lesov

Vydelenie príslušností urbárskeho gruntu-sessie z panských lesov bolo po zrušení poddanstva definitívne kodifikované zák. článkom 53/1871 o segregácii pasienkov a lesov. Segregáciu lesov upravujú § 23-33. Dôležitý je § 32, ktorý ustanovuje, že pre bývalých urbárikov vydelené lesy majú byť ako spoločné lesy spravované a obhospodarované podľa hospodárskych pravidiel pod dozorom administratívnej vrchnosti. Tu sa prejavila múdra politika štátu, že vydelené lesy museli byť ako spoločné ponechané v jednom celku. Už vtedy panoval názor, že len lesy vo veľkých celkoch sa dajú efektívne obhospodarovať.

Lesnícky terminologický slovník

Osamostatnenie lesného hospodárstva od komorského baníctva a hutníctva

Uhorské Ministerstvo financií 16. januára 1871 vydalo dekrét č. 232/P.M. podľa ktorého sa od Hlavného komorskogrofského úradu v Banskej Štiavnici oddelili lesy a poľnohospodárske pozemky do Riaditeľstva majetkov (Jószágihazgatóság) v Banskej Štiavnici.

Tento proces sa odštartoval už v roku 1848, kedy Uhorský krajinský snem v dňoch 20.-31. marca 1848 v Prešporoku schválil 31 zákonov známych pod názvom Marcové konštitučné zákony, čím bola prijatá uhorská ústava a vymenovaná prvá uhorská vláda. Bola zrušená komorská správa a správa finančných záležitostí komorských majetkov v hornom Uhorsku prešla pod novovzniknuté Ministerstvo financií v Budíne. Ministerstvo financií malo svoj Lesnícky odbor na čele s hlavným lesmajstrom.

Toto všetko sa realizovalo len postupne a prirodzene sa i odrazilo na odbornej i štátnej správe lesov aj na učebnom procese a situácii na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici.

Závažnejšou skutočnosťou pre Akadémiu bol v roku 1871 odchod Karola Wagnera z Akadémie na uhorské Ministerstvo financií v hodnosti hlavného maďarského kráľovského lesného radcu za vedúceho Lesníckeho odboru.

Jeho nástupcom a prednostom Lesníckeho odboru Akadémie sa v roku 1871 stal profesor Július Soltz (1837-1913), ktorý prišiel z postu lesmajstra v Diosgyőre. Scholtz bol známy štiavnických pomerov, pretože bol absolventom Lesníckeho odboru Banskej a lesníckej akadémie.

(Úryvok z autorom pripravovanej publikácie „Dejiny lesníctva na Slovensku“)

Viliam Stockmann

V návale svetla

Sviečky svoju históriu ešte nemajú spísanú, hoci zmienky o ich používaní siahajú až do staroveku (okolo r. 3000 p. Kr. na Kréte a v Egypte). Sú spomínané aj v biblických spisoch už od desiateho storočia pred našim letopočtom. Fragment sviečky z prvého storočia nášho letopočtu bol nájdený v Avignone vo Francúzsku. V Egypte sa v 4. storočí používal „nával svetla“, t. j. vnútro rákosia namočené v roztavenom loji, no nemal knôt ako sviečka. Vývoj sviečok s knôtom z papyrusu začal v rímskej ríši. Voskové sviečky sa spočiatku používali len pri náboženských obradoch v chrámoch. Zhruba v 10. storočí ich začali nahrádzať lojové sviečky. Knôt do sviečok sa vyrábala najprv z trstiny, až neskôr prišli bavlnené a konopné vlákna. Do desiateho storočia však boli sviečky luxusom určeným len pre cirkev a šľachtu. Tie mali takú hodnotu, že v 14. storočí v Anglicku nimi bolo čiastočne platené služobníctvo kráľovskej rodiny. V 15. storočí nastal v technológii výroby sviečok výrazný posun vpred. Od pôvodného spôsobu - skrúcania vosku - prešli remeselníci k jeho roztápaniu a nalievaniu do pripravených foriem. Zvyšovaním životnej úrovne v 16. storočí sa sviečky z loja a vosku stávajú bežne dostupným tovarom. V Číne a Japonsku boli sviečky modelované z papierových rúr, ktoré boli vyrobené z vosku hmyzu známe ako „cocus“ a prímiesi semien stromov. Knóty boli zvalcované do ryžového papiera. V Indii bolo používanie živočíšnych tukov u sviečok zakázané náboženskou vyhláškou, takže sviečky boli vyrábané z vosku odstredeného pri vare škorice. Zdroje materiálov používaných pri výrobe sviečok boli naozaj rôznorodé. V 18. storočí v Anglicku boli sviečky pre obyčajných ľudí zakázané až do roku 1831. V roku 1834 vynálezca Joseph Morgan predstavil stroj, ktorý umožnil kontinuálnu výrobu lisovaných sviečok. Valec uvádzali do pohybu pohyblivé piesty a ten vysunul sviečky už ako stuhnuté. V roku 1850 začala výroba prvého parafínu z ropy a uhlia. Ten bol vyrobený destiláciou očistených zvyškov po rope. Zistilo sa, že výsledný modravobielý vosk horí čisto a bez zápachu. Dnes vieme, že parafínové sviečky nie sú celkom neškodné pre naše zdravie. Teplota plameňa sviečky nestačí na úplné spálenie parafínu a do vzduchu tak unikajú rizikové látky ako toluén alebo benzén. Preto je vhodnejšie používať sviečky z včelieho vosku.

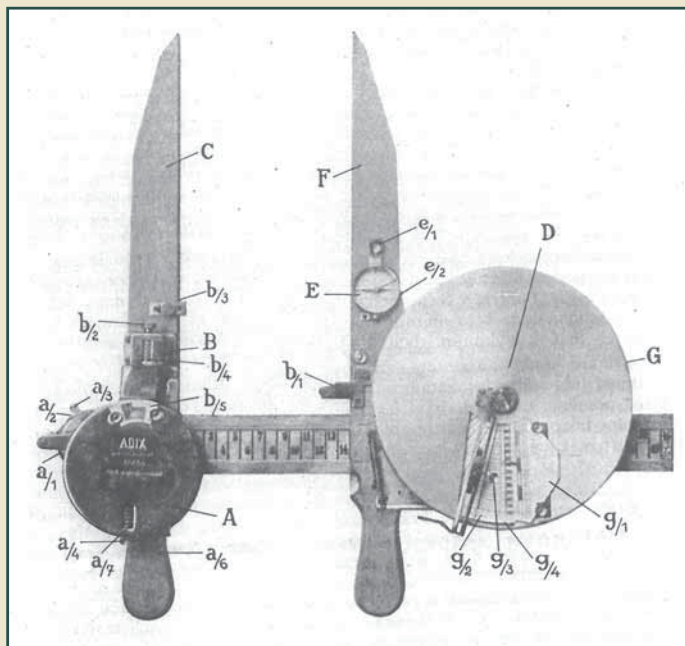

-as-

Holanova priemerka Adix

Základným pracovným nástrojom lesníka pri meraní hrúbok stromov je priemerka. Dnes sa používajú predovšetkým dva typy: taxačná na meranie stojacich stromov a skladová na meranie zoťatých stromov a výrezov. Najbežnejšou konštrukciou sú dve ramená (jedno pevné a druhé pohyblivé), taxačné priemerky existujú aj bez pohyblivých ramien – parabolické (fínske) priemerky.

V minulosti bola paleta typov a prevedení priemierok pestrejšia, na základnej úrovni sa delili na „vlastné“, „špeciálne“ a „druhovacie“. Vlastné priemerky slúžili iba na meranie hrúbok a konštrukčne boli veľmi rôznorodé: uhlové, parabolické, nožnicové a priemerky s rovnobežnými, rôzne pohyblivými ramenami.

Táto priemerka je výsledkom iniciatívy prvorepublikového českého lesníka Ing. Justusa Holana. V základnom prevedení umožňovala okrem merania hrúbok aj evidovať počet meraných stromov a sčítovať ich hrúbky. Priemerku bolo možné doplniť automatickým rýchlokubátorom s vymeniteľnými tabuľkami (naš exemplár je bez tohto zariadenia), ktorý navyše umožňoval trvalé registrovanie odmeraných hrúbok, okamžité určenie objemov meraných stromov a ich triedenie, napr. podľa drevín alebo iných kritérií.

Použitie priemierky, najmä pri súčasnom použití rýchlokubátora, sa javilo zložité a zdĺhavé. Takto vybavená priemerka bola aj dosť ťažká. Hlavná výhoda jej použitia spočívala v obsluhu jedným

človekom, odpadala tak potreba mať pri meraní pomocné sily. Táto výhoda sa však neprejavila ako dostatočná. Priemerkovanie jednoduchou priemerkou s využitím pomocníka-zapisovača a následnými matematickými operáciami s nameranými hodnotami sa ukázala ako jednoduchšia a spoľahlivejšia cesta k získaniu kvalitných taxačných údajov.

Z dnešného pohľadu sa môže Holanova priemerka Adix, ako aj celý koncept špeciálnych priemierok, javiť ako slepá cesta vo vývoji dendrometrických pomôcok. Nie je to však pravda. V poslednom čase, hlavne vďaka vstupu elektroniky do dendrometrických meraní, sa špeciálne priemerky hlásia opäť k slovu. Medzi registračné priemerky totiž patria aj priemerky zaznamenávajúce údaje na diernu pásku

(napr. Swiszerfo alebo Kiritzerkluppe) zo 70. rokov 20. storočia, ako aj súčasné elektronické priemerky – t. j. priemerky s elektronikou pamäťou (napr. Haglof Memory Caliper alebo Data Fox). Tieto mo-

derné výrobky sú dôkazom, že idea špeciálnej priemierky je dobrá, jej praktická použiteľnosť však stojí na elektronike, nie na mechanickom riešení.

Marek Vanga
LaDM Zvolen

Druhovacie priemerky sa používali na triedenie tenkého dreva a vyznačovali sa svojou konštrukciou – mali vzhľad šablón.

Samostatnú kapitolu predstavovali špeciálne priemerky. Konštrukčne to boli najčastejšie priemerky s rovnobežnými ramenami, s jedným ramenom pevným a druhým pohyblivým. Od vlastných priemierok sa líšili funkciou, keďže okrem merania hrúbok slúžili aj na zisťovanie iných veličín. Bežnejším typom boli priemerky kubirovacie, pomocou ktorých sa dal priamo zistiť objem meraného stromu, resp. výrezu (napr. Kožúškova alebo Bendova priemerka). Druhú skupinu tvorili priemerky registračné, umožňujúce samočinné zaznamenávanie meraných hodnôt: hrúbok (napr. Reussova priemerka), kruhových plôch (napr. Wimmenauerova priemerka) alebo objemov stojacich stromov (napr. Hohenadlova priemerka).

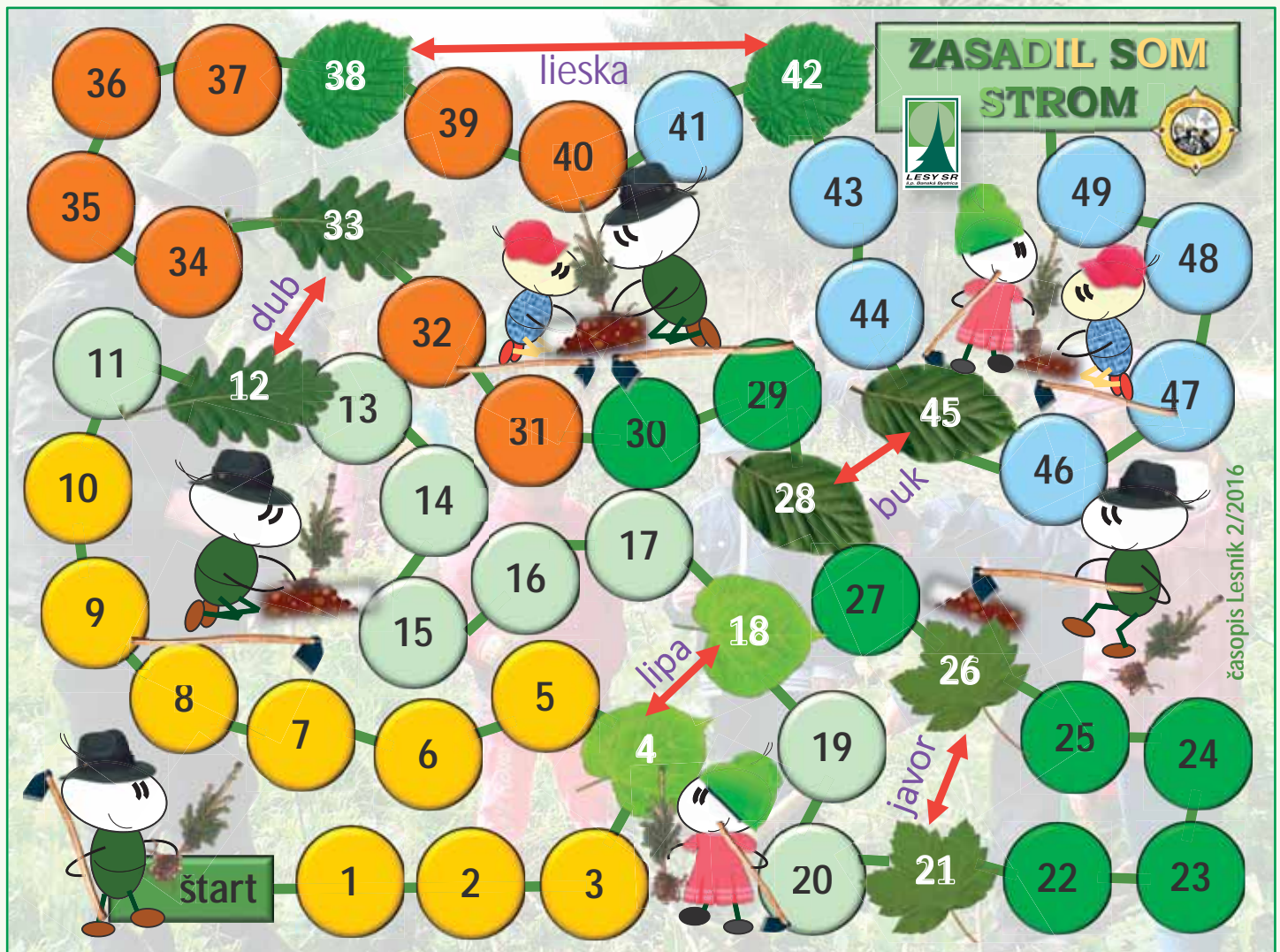
Špeciálne priemerky neboli nikdy rozšíreným typom dendrometrickej po-

môcky a za vlastnými priemerkami značne zaostávali v použiteľnosti aj početnosti. Aj v zbierkovom fonde Lesníckeho a drevárskeho múzea sú zastúpené iba skromne: máme tri kubirovacie priemerky a iba jeden exemplár registračnej priemierky – Holanovu priemerku Adix.

Milí kamaráti,
s jazvecom Mišom sme si pre vás pripravili zábavnú hru Zasadil som strom. Potrebujete k nej okrem tohto herného plánu aj kocku a figúrky. Hra nie je náročná, ale musíte mať aj kúsok šťastia. Ako vidíte, na hernom plánu je päť dvojíc listov našich stromov. Ak sa vám podarí skočiť na list s nižším číslom, posuniete sa v hre na druhý list z dvojice - označený vyšším číslom. V prípade, že skočíte na list s väčším číslom, musíte sa v hre vrátiť na list z tejto dvojice s nižším číslom. Počas hry si nezapomnite všimnúť, ako usilovne sadia stromy postavičky, popri ktorých prechádzate. Prajeme vám veľa šťastia pri hre a dúfame, že listy, ktoré máte vyobrazené na hernom plánu, budete poznať aj v prírode. Takže, kto prvý zasadí strom?

S pozdravom váš spiaci kamarát jazvec Mišo

Uveríte?

Ukončením ďalšej poľovníckej sezóny neodmysliteľne nastupuje obdobie chovateľských prehliadok, ktoré organizujú regionálne organizácie Slovenského poľovníckeho zväzu so sídlami v rôznych mestách Slovenska. V minulej sezóne mali na takýchto výstavách premiéry aj zdobené lebky viacerých druhov poľovnej zveri, ktorými sa prezentovali hosťujúci strelci hlavne zo zahraničia. Tá z obrázka pochádza z pomerne veľkého poľovného revíru zo stredného Slovenska. Predpokladá sa, že počet týchto „úlovkov“ v takomto prevedení sa na našich výstavách bude z roka na rok zvyšovať. Uvedeným spracovaním trofeje sa zvyšuje iba jej umelecká hodnota a výsledný umelecký dojem sa neodráža na celkovom bodovom hodnotení.

Rubriku pripravuje Ferko Tárjako

Poľovnícky kaštieľ Palárikovo

História poľovníckeho kaštieľa sa začína pred rokom 1730, kedy bývalý kurucský generál Alexander Károlyi kúpil od grófa Maximiliána Kaunitza šurianско-mederské panstvo s pozemkami a kaštieľom. Prvá prestavba sa realizovala, za grófa Antona Károlyiho, podľa projektu nemeckého architekta a staviteľa Antona Hilldebrandta. Bola dokončená v roku 1765. V roku 1866, za grófa Alojza Károlyiho, prestavaný kaštieľ renovovali a upravili v klasicistickom štýle podľa návrhu uhorského architekta Miklósa Ybla. Vznikla jednoposchodová budova v pôdorysnom tvare písmena U. V kaštieľi boli vyzdobené sály, jedálne a herne. Pôvodne mal 90 izieb zariadených vzácnym nábytkom, obrazmi, vzácnou zbierkou zbraní a umeleckých predmetov. Kaštieľ slúžil pre grófsku rodinu a početných hostí. Spolu s touto prestavbou sa pravdepodobne uskutočnila aj prírodno-krajinárska úprava okolia kaštieľa a anglického parku, ktorý prechádzal do priľahlej

bažantnice. V roku 1944 bola v kaštieľi zriadená nemecká vojenská nemocnica. Po emigrácii grófa Ľudovíta Károlyiho bol kaštieľ z časti zničený a rozkradnutý.

majstrovská škola, ktorá bola v roku 1965 zrušená a podstatnú časť kaštieľa prevzal Lesný závod Palárikovo. V roku 1995 sa začali veľké rekonštrukčné práce, ktoré boli

dokončené v roku 2002. Zaujímavosťou kaštieľa je rozmiestnenie trofejí členských štátov CIC (Medzinárodnej rady pre poľovníctvo a ochranu zveri), v jednotlivých izbách, pričom každá má svoj názov v anglickom jazyku. Kaštieľ je lukratívne zariadenie hotelového typu. V ľavom krídle je hlavná jedáleň s kapacitou 70 osôb, salónik, bar, kuchyňa. V hotelovej časti sú k dispozícii dva salóniky, 11 apartmánov a 11 dvojposteľových izieb s celkovou kapacitou 54 lôžok. V pravom krídle sú pre hostí pripravené vírivé vane, masážne sprchy, posilňovňa, sauna

Od roku 1948 sa do kaštieľa presťahovalo ústredie Lesného závodu Palárikovo. Po čiastočnej renovácii a úprave priestorov v hlavom trakte kaštieľa zriadili v rokoch 1949-1955 odbornú-politickú školu. V 1956 v kaštieľi vznikla Poľnohospodárska

a bazénik. Priestory kaštieľa sa využívajú pre ubytovanie poľovníckych hostí, pre organizovanie rôznych kongresových, spoločenských, gastronomických a rodinných podujatí s nárokmi na vysokú úroveň a reprezentatívnosť.

Receptár

Králik na slivovici

Suroviny:

4 ks zajačie/králičie stehno, 2 cibule, soľ, mleté čierne korenie, 100 ml slivovica, 150 ml vývar, 500 g sušené slivky, 100 g slanina, 50 g hladká múka, 100 g maslo

Postup prípravy:

Králičie stehná prešpikujeme slaninou, osolíme, okoreníme, potom obalíme v hladkej múke a opečieme na masle. Preložíme do pekáča, pridáme nakrájanú cibuľu, podlejeme vývarom a polovicou slivovice. Po pol hodine pridáme vykôstkované slivky a prilejeme zvyšok slivovice. Dopečieme domäkka a podávame s pečenými zemiakmi.

Dobrá chuť

Jedlé drevokazné huby (2/3)

Niečo, čo ste možno nevedeli a pár kulinárskych rád ako bonus pre šikovných kuchárov 😊

Hliva ustricová

alebo hliva ustricovitá (*Pleurotus ostreatus*) je jedlá drevokazná huba z čeľade hlivovitých. Plodnice svojou farbou i tvarom pripomínajú väčšie ustrice. V mladosti sú klenuté s podvinutým okrajom, neskôr 5 – 25 centimetrov široké, vejárovité, hladké a pružné, okraj sa stáva ostrým. Zafarbenie kolíše od belavej farby, sivomodravej až k sivohnedej alebo hnedej a závisí na podmienkach rastu, vzdušnej vlhkosti a pod. Klobúky rastú nad sebou v trsoch, radoch alebo vrstvách. Trsy plodníc môžu dosahovať hmotnosť až niekoľ-

kých kilogramov. Dost často sú klobúky spodných plodníc poprúšené vyklíčenými výtrusmi, takže majú na sebe biely povlak. Ide o prirodzený a neškodný jav, ktorý vzniká i pri skladovaní. Lupene sú nízke, mäkké, husté, zbíhajúce sa na stonke, pri ktorej sú často vidlicovito vetvené. Sfarbenie je najprv biele až belavé, v starobe šedé. Hľúbik je veľmi krátky, 1 – 4 cm dlhý a 1 – 3 cm hrubý, výstredný až postranný, veľmi tuhý, neskôr šedý. Dužina je čisto biela, veľmi pružná a štavnatá, sfarbenie na reze sa nemení. Chuť je sladkastá, vôňa silná, príjemne hubová.

RECEPT 3: Hliva zapečená s mozzarellou a gorgonzolou

300 g hlivy ustricovej, 1 mozzarella, 100 g gorgonzoly, 1 jarná cibuľka, 2 strúčiky cesnaku, čerstvý tymian a petržlenová vňať, olivový olej, soľ

Postup:

Hlivu osolíme a na olivovom oleji opečieme dohneda, pred dopečením pridáme na kolieska nakrájanú jarnú cibuľku, posekaný cesnak a tymian. Takto pripravenú zmes rovnomerne rozmiestnime do zapekacej misky, mozzarellu natrháme na kúsky a položíme na huby. Gorgonzolu rozdrobíme a tiež ju rovnomerne rozmiestnime po zapekacej miske. Pospeme posekanou petržlenovou vňaťou a dáme na cca 5 minút zapievať, aby sa syry roztopili. Podávame s pečivom.

Uchovec bazový

tiež *Auricularia auricula-judae*, Judášovo ucho, čierna huba, rastie na dreve listnatých stromov a kríkov. Je veľmi rozšírená v celej Európe, Severnej Amerike, Ázii, Austrálii, Južnej Amerike a v Afrike. Z drevín preferuje bazu čiernu, pričom až v 90 % sa vyskytuje na starších jedincoch. Môžeme ju nájsť aj na buku, jaseňi a javore horskom. Rastie rozptýlene alebo v zhlukoch. V dostatočne vlhkom prostredí sa tvoria plodnice mimoriadne veľkých rozmerov. V potravnom reťazci je zaradovaný medzi saprofitické huby (rastúce na mŕtvom dreve), ale tiež ako parazit spôsobujúci bielu hnilobu.

Uchovec bazový rastie prakticky celoročne, avšak v zime, keď teploty klesnú pod nulu, sa jeho rast zastaví. V teplých zimách pri teplotách nad nulou pomerne dobre rastie. Najlepšie je ho zbierať v chladnejších mesiacoch, kedy nie je napádaný škodcami. Plodnice dorastajú do veľkosti 3-12 cm. Mladé čerstvé plodnice sú tvrdé ale pružné, na povrchu želatínové, počas schnutia ešte viac tvrdnú a stávajú sa krehkými. Vonkajšia vrstva je svetlo červenohnedá, niekedy s purpurovým nádychom, vekom tmavne. Spóry sú tvorené na spodnej strane plodníc a každú hodinu sa ich uvoľňuje do okolia státisíce.

RECEPT 4: Ostro-kyslá polievka

2 PL solamyl, 4 PL voda, 3 PL svetlá sójová omáčka, 3 PL rýžový ocot, 1 PL rybací omáčka, čierne mleté korenie, vajce, chilli paprička, 3-4 PL rastlinný olej, 1 l vývar, 1 cibuľa, 5 ks uchovca bazového, 1 biele tofu, 1 mrkva, stonkový zeler (10-15 tenkých koliesok do porcie)

Postup:

Uchovca bazového namočíme do 2-3 dl horúcej vody cca na 20-30 minút, následne nakrájame na rezance a vrátíme do hrnca. Vo woku opražíme nasekanú cibuľku, pridáme kocky mrkvy a stonkový zeler, prilejeme vývar, pridáme tofu a na plnom plyne varíme 5-10 minút. Potom pridáme zahusťovadlo, ktoré si pripravíme v miske zmiešaním solamylu, vody, sójovej omáčky, rýžového octu, rybacíj omáčky, čierneho korenia, chilli papričky (nasekanej na drobno), práškoveho chilli. V druhej miske si vyšľaháme jedno vajčko. Zmes zahusťovadla a polievky miešame do zhutnutia a následne za stáleho miešania pomaly prilejeme vajce tak, aby sa neurobili veľké kusy.

Marec 2016

1.	Ut	Albín
2.	St	Anežka
3.	Št	Bohumil, Bohumila
4.	Pi	Kazimír, Kazimíra
5.	So	Fridrich, Friderika
6.	Ne	Radoslav, Radoslava
7.	Po	Tomáš, Tomislav
8.	Ut	Alan, Alana Medzinárodný deň žien Nábytok a bývanie, Moderné drevodomy - Agrokomplex Nitra
9.	St	Františka Nábytok a bývanie, Moderné drevodomy - Agrokomplex Nitra
10.	Št	Branislav, Bronislav, Bruno Nábytok a bývanie, Moderné drevodomy - Agrokomplex Nitra BOAT SHOW - 13. medzinárodná výstava lodí a príslušenstva - Incheba BA
11.	Pi	Angela, Angelika Nábytok a bývanie, Moderné drevodomy - Agrokomplex Nitra BOAT SHOW - 13. medzinárodná výstava lodí a príslušenstva - Incheba BA
12.	So	Gregor, Gregora Nábytok a bývanie, Moderné drevodomy - Agrokomplex Nitra BOAT SHOW - 13. medzinárodná výstava lodí a príslušenstva - Incheba BA
13.	Ne	Vlastimil Venerovského memoriál - FIS - Štrbské pleso Nábytok a bývanie, Moderné drevodomy - Agrokomplex Nitra BOAT SHOW - 13. medzinárodná výstava lodí a príslušenstva - Incheba BA
14.	Po	Matilda Venerovského memoriál - FIS - Štrbské pleso
15.	Ut	Svetlana Venerovského memoriál - FIS - Štrbské pleso
16.	St	Boleslav
17.	Št	Ľubica, Ľuba ZÁHRADA - STAVBA A BÝVANIE - Dom techniky Košice RYBĀRENÍ - Veletřhy Brno
18.	Pi	Eduard, Eduarda, ZÁHRADA - STAVBA A BÝVANIE - Dom techniky Košice RYBĀRENÍ - Veletřhy Brno
19.	So	Jozef ZÁHRADA - STAVBA A BÝVANIE - Dom techniky Košice RYBĀRENÍ - Veletřhy Brno
20.	Ne	Vítazoslav, Vítazoslava, Klaudius ZÁHRADA - STAVBA A BÝVANIE - Dom techniky Košice RYBĀRENÍ - Veletřhy Brno
21.	Po	Blahoslav Medzinárodný deň lesov
22.	Ut	Beňadik, Benedikt, Benedikta Svetový deň vody
23.	St	Adrián, Viktorián Svetový deň meteorológie
24.	Št	Gabriel Medzinárodný deň boja proti hluku
25.	Pi	Marián Veľký piatok
26.	So	Emanuel, Emanuela
27.	Ne	Alena, Dita Veľkonočná nedeľa
28.	Po	Soňa Veľkonočný pondelok Deň učiteľov
29.	Ut	Miroslav
30.	St	Vieroslav, Vieroslava
31.	Št	Benjamín

Erby s nádychom lesa

Erb obce Dlhá nad Oravou (okres Dolný Kubín)

Erb obce Malachov (okres Banská Bystrica)

Erb obce Trnavka (okres Dunajská Streda)

Erb obce Turzovka (okres Čadca)

Erb obce Veľké Orvište (okres Piešťany)

Životné jubileá

50 rokov

Sokol Ivan,
referent dopravy a mechanizácie – OZ Šaštín

Križan Viktor,
vedúci LO, LS Oravský Podzámok – OZ Námestovo

Ing. Kameniar Pavol,
technik, LS Lubochňa - OZ Liptovský Hrádok

Bc. Piliarkinová Jana,
technik, LS Pohorelá – OZ Beňuš

Janičkovič Juraj,
vedúci ES Hronec – OZ Čierny Balog

Ing. Slovák Martin,
technik, LS Nižná Slaná – OZ Rožňava

Ing. Novák Slavomír,
referent správy lesných pozemkov a reprivatizácie – OZ Vranov

60 rokov

Rešutík Pavel,
vedúci LO, LS Mútne – OZ Námestovo

Ing. Figmik Anton,
vedúci LS Hronec – OZ Čierny Balog

Pracovné jubileá

20 rokov

Zázrivec Ján,
vedúci LO, LS Brusno – OZ Slovenská Ľupča

30 rokov

Szász Gabriel,
vedúci LO, LS Podhájska – OZ Levice

Odchod do predčasného starobného dôchodku

Rešutík Pavel,
vedúci LO, LS Mútne – OZ Námestovo

Odchod do starobného dôchodku

Ing. Ostrolucký Ján,
vedúci LS Kyslinky – OZ Kriváň

Futo Ladislav,
referent MTZ a nákupu – OZ Košice

Rubriku spracovala Martina Velká

Najexotickejšie ovocie sveta (1/3)

Monstera deliciosa

je druh kvitnúcej rastliny čeľade Araceae. Tento epifyt s množstvom vzdušných koreňov je schopný dorastať do výšky 20 m. Známy je veľkými listami tvaru srdca rozmerov 25-90 cm. Pochádza z tropických dažďových pralesov južného Mexika a zároveň je inváznym druhom napr. na Havaji a Seycheloch. Netypické ovocie vzhľadom pripomínajúce kukuricu je pred samotným dozretím pre konzumenta toxické. Plody dozrievajú v priebehu jedného roka. Sú chránené

lupeňmi zrastenými do tvaru lista, ktoré sú využívané ako súčasť ovocných šalátov. Exotická chuť ovocia pripomína zmes banánov a ananásu. Toxicitu u nezrelých plodov spôsobuje aj šťavelan draselný a otrava sa prejavuje dráždením v krku a vyrážkami na koži.

Aguaie

je plodom palmy *Mauritia flexuosa* rastúcej v blízkosti močiarov a v mokrych oblastiach tropickej Južnej Ameriky. Stromy tohto druhu môžu dosahovať výšku až 35 m. Veľké listy tvoria zaoblenú korunu, ktorá chráni strapcovité žltkavé súkvetia od decembra do apríla. Ovocie s vysokým obsahom vitamínu C, dozrievajúce od decembra do júna, je pokryté lesklými šupinami gaštanovej farby. Tvrdý obal chráni žltú dužinu a v nej ukrytý oválny orech – semeno. Pláva

júce semená rastlina využíva na svoje šírenie sa v zavodnených oblastiach. Toto ovocie slúži na výrobu džemov, želé, ovocných štiav, ale aj na fermentované vína. Používa sa tiež vo forme oleja bohatého na vitamín A, extrahovaný z Agua (pod týmto názvom je označované v Peru) aj na liečbu popálenín.

Pitaya

Pod týmto názvom sú označované plody viacerých druhov šplhavých, liánovitých až epifytických kaktusov rodu *Hylocereus* (napr. *Pitahaya blanca*, *Pitahaya amarilla*, *Pitahaya roja*). Plody nazývané tiež dračie ovocie sú pestované v tropickom pásme Ameriky a v Ázii, kde však nie sú pôvodné. Toto tvarovo veľmi nezvyčajné ovocie je známe v dvoch až troch rôznych typoch odlišných na základe prevahy sladkej alebo kyslej chuti. Základná chuť by sa dala charakterizovať ako kri-

ženec medzi jahodami a hruškami. Semená ovocia majú orechovú príchuť a sú plné tukov. Najzaujímavejšie na tomto ovocí sú šupky plné polyfenolov, ktoré majú protirakovinové účinky. Okrem toho je dužina ovocia používaná ako zákusok.

Rambutan

je plodom stredne veľkého tropického stromu *Nephelium lappaceum* čeľade Sapindaceae pochádzajúceho z Malay (indonézsky región) a iných oblastí tropickej juhovýchodnej Ázie. Jedná sa o vždyzelený strom dorastajúci do výšky 12-20 m so striedavými listami dĺžkami 10-30 cm. Jeho ovocie výzorom pripomína jahodu s chápadlami rastúcimi na vonkajšej strane. Dužina je sladkej a kyslastej chuti, mierne gumovitá, čím pripomína litchi. Tieto bobule guľaté-

ho až oválneho tvaru sú veľké 3-6 cm (zriedka 8 cm), rastú v strapcoch po 10-20 kusov a môžu dozrieť výlučne na strome. Obsahujú semená veľkosti 1-1,3 cm, ktoré sa po uvarení tiež konzumujú. Rambutan sa používa pri výrobe džemov a želé.

-as-